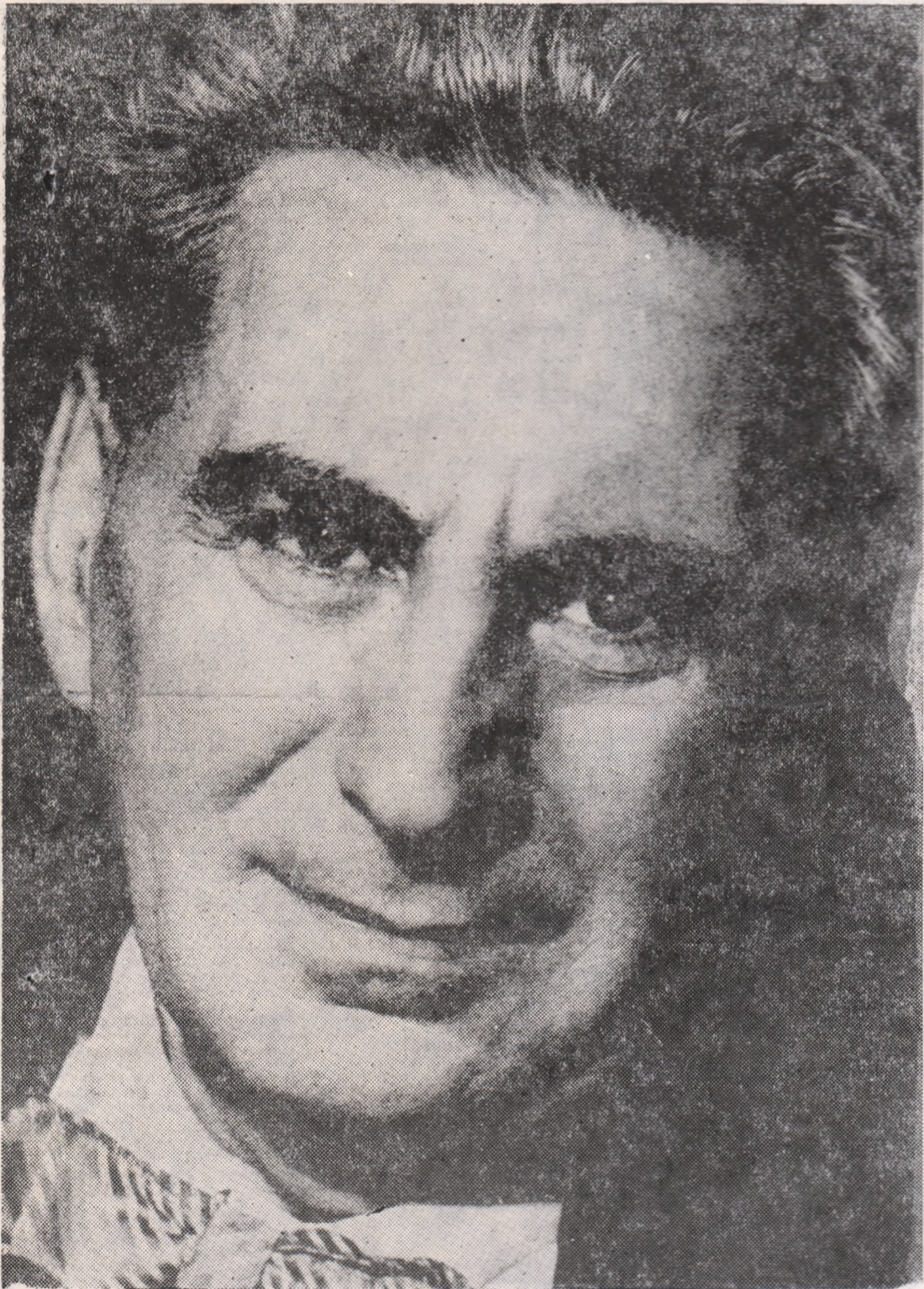

CRONICA

SĂPTĂMÎNAL POLITIC-SOCIAL-CULTURAL • ANUL V • Nr. 10 (213) • SÎMBĂTA 7 III 1970 • 12 PAGINI 1 LEU

„GEORGE CALINESCU”

foto: Ion Miclea

PANTEONUL UNIVERSAL

Revin mereu, cu o asiduitate afectivă care mă mistuie, asupra unui vechi manuscris pe care nu știu cum să-l întituez mai potrivit: Masa Umbrelor, Masa Tăcerii sau Panteonul Universal.

Primul titlu, evocând venerabilele umbre din jurul mesei Vieții Românești, a intrat în istoria literaturii prin minunata creionare lirică a lui Ionel Teodorescu. Al doilea, evocând capodopera lui Brâncuși, ar presupune viziunea și măiestria unui foarte inspirat dăltăuitor în marmora, piatra sau lemnul cuvintului.

Cunoscându-mi dimensiunea și negăsindu-i lui George Călinescu asemănare decit printre titanii literaturii, mă mulțumesc a spune că Panteonul universal și-a deschis pios porțile în fața geniului românesc și că omeniarea recunoscutoare a dăltuit pe înaltu-i solemn frontispiciu, ca un permanent, „memento vivere”, numele unui Cantemir, Hașdeu, Eminescu, Enescu, Brâncuși, Călinescu...

În lașul crepuscular de odinioară, cu multe decenii în urmă, un arc voltaic orbitor a zdruncinat din temelii inerțiile, polarizând energiile creatoare.

Descins din meridianele universalului, scuturându-și capul leonin de orice aură a legendei, omul genial, poposit în cetatea de scaun a lui Eminescu, a început totuși, de pe atunci și împotriva voinței lui, să intre în legendă.

Pusă față în față cu un fenomen, superb dezlăntuit, al naturii, adolescența mea se dorea zădărnice mai bărbătoasă pentru a putea rămâne în penumbra monologului scâpărat.

Călinescu știa să ierte tăcerile înfrigate și — peripetice să dezvăluie trep-

tat neprețuite comori, tot atâtea înalte lecții de poezie și umanism.

Știa să pună aripi adevărate timidității cu umeri subrezi, știa să taie cu intrasigentă aripile de mucava ale gloriilor efemere și să flageleze — necrutător — impostura, non-valorile și locurile comune.

Ziua apariției unui volum de versuri valoroase, îmi spunea adesea, ar trebui săcătă sărbătoare națională, zi fastă — în sensul latin al cuvintului. Ar trebui arborate toate drapelele, pentru cinstirea intrării în forum a unui nou herald, ursit să anunte frumosul adaos la patrimoniul național și universal al spiritualității umane. Atita soare ar trebui să fie, atita bucurie solară, încit nici umbrele florilor să nu și mai poată revendica dreptul de cetate, ci, aruncate peste Tiberul indiferenței, să cedeze locul numai augustelor mirezme luminoase sau luminilor înmirezmate.

Cînd făcea ultimile corecturi la Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, mă îndemna să privesc acele pagini scripitoare, care, înmănușiate, au dezvăluit superba arhitectură originală a concepției sale.

Înveșmîntat în halat alb, prindea în virful penitei eroarea tipografică, glosa marginal, arcuia cu mina prin aer repezi volute, boltindu-și monologul: admiram tăcut oficierea parcă a unui ritual al supremei conștiințozității și al marilor răspunderi, dincolo de conținut pînă la fruntariile ortografiei, cu legiunile ei interminabile de prozaic virgule, puncte și alte semne eijusdem farinae.

Știam pe de rost razele, replicile din Sun sau calea neturburată. Ele îmi redese-

teaptă și acum ecouri adinci sub ogivele sufletului, irizării pline de farmec în apele lui. Gheizerele cristaline în bătaia razelor solare ascund acolo însă și unele ascuțituri scâpătoare de săbii. Neiertătoare săbii! Cine pune în scenă această capodoperă dramatică, trebuie să fie, ca și autorul ei, un mare înțelept, dublat de un mare poet al spațiilor. Și, încă, triplat de un mare filozof al subtilului.

Lată-l în lumina, filtrată ca prin vitralii, dintr-o cameră modestă din Iași, împărășindu-ne intențiile sale de a înființa o NOUA JUNIME literară, trăsind liniile coordonatoare cu caracter de manifest și trecînd ex abrupto la ordinea de zi a primei ședințe: analiza poemelor unor tineri. După lectură, unii profesori și critici ieșeni solicitară timp de gîndire și de meditație; alții invocară fragilitatea primelor impresii.

Nimic din toate acestea, părea a spune gestul lui caracteristic cu mîna, ca de îndepărtare a unor umbre ce i-ar stînjea zborul privirilor.

Și magistrala analiză ia-t-o efectuată hic et nunc, demnă de a figura în orice istorie a literaturii contemporane.

Căci aprecierile lui nu se lăsau niciodată prea mult așteptate. Rapiditate de orară competență în selectarea simptomelor, precizie în diagnostic. Unele prognoze erau grave: cu atît mai mult nici un compromis terapeutic...

Revin mereu, cu o asiduitate afectivă care mă mistuie, asupra vechiului manuscris și mereu tot mai palide și mai neputincioase mi se par cuvintele așternute.

NICOLAE ȚAȚOMIR

6 MARTIE ÎN PERSPECTIVA ISTORIEI

Acum un sîert de secol, poporul român, ca și alte popoare din centrul și sud-estul Europei, a intrat într-o perioadă de transformări multilaterale, sociale și naționale. Înlăptuirea actului istoric de la 23 August 1944, răsturnarea dictaturii fasciste, marcînd începutul revoluției populare, a deschis poporului român calea recăderii și dezvoltării economice, a realizării aspirațiilor sale de democrație și progres social. Victoria insurecției naționale antifasciste a dat o lovitură puternică claselor exploatatoare, le-a slăbit considerabil pozițiile politice, forțele democratice fiind acelea care aveau să determine evoluția țării pe calea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și a pregătirii condițiilor pentru trecerea la revoluția socialistă așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu „Exproprierea moșierimii și improprietărea țăranilor, democratizarea vieții politice, sprijinirea frontului antihitlerist și reconstrucția economică au constituit elementele unei largi platforme politice în jurul căreia partidul comunist a reușit să unească și să organizeze principalele forțe ale națiunii, marea majoritate a poporului”. Pe baza platformei publicate la 25 septembrie, s-a realizat în octombrie 1944, Frontul Național Democrat, în componența căruia au intrat P.C.R., P.S.D., sindicatele unite, Frontul plugarilor, Uniunea patrioților ș.a. La F.N.D. au aderat apoi și gruparea național-țăranistă Anton Alexandrescu și partidul național-liberal condus de Gh. Tătăreanu. La sfîrșitul anului 1944 și începutul anului 1945, raportul de forțe devenea tot mai favorabil frontului democratic. Ca urmare a acțiunilor de mare amploare ale maselor populare, au fost răsturnate

cele două guverne cu majoritate reacționară, în frunte cu generalul Sănătescu; pe plan local s-a trecut la democratizarea aparatului de stat prin înlăturarea prefectilor, primarilor reacționari.

Guvernul Rădescu, format în decembrie 1944, a încercat să lăsească toate mijloacele pentru reprimarea forțelor revoluționare în plin avînt. În ciuda măsurilor represive, lupta maselor a căpătat, în ianuarie-februarie, o amploare iară precedent, luînd în special forma unor mari demonstrații, manifestații. La demonstrația din București de la 24 februarie au participat peste 600.000 oameni ai muncii.

Rădescu a fost silit să-și prezinte demisia. Cu toate încercările anumitor cercuri politice de a forma un nou guvern cu majoritatea reacționară, sub presiunea noului val de acțiuni demonstrative, regele a fost nevoit să aprobe, la 6 Martie 1945, lista guvernului de largă concentrare democratică, prezidat de dr. Petru Groza, patriot de seamă, eminent om politic. Forțele politice ale clasei muncitoare, ale țărănimii și organizațiile democratice de masă dețineau în noul guvern președinția Consiliului de Miniștri și 14 din cele 17 ministere. Vicepreședinția Consiliului și celelalte 3 ministere erau deținute de reprezentanții grupării burghezo conservatoare de Gh. Tătăreanu. Pentru prima dată în istoria țării noastre, a fost instaurat un guvern în care clasa muncitoare avea rolul preocupărilor. „Aceasta — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu a constituit o mare victorie a luptei revoluționare a oamenilor muncii, marcînd instaurarea puterii populare și trecerea la înlăptuirea

programului de transformare democratică, revoluționară a societății românești”.

Guvernul dr. Petru Groza a purces imediat la rezolvarea unor sarcini importante. A fost legiferată reforma agrară, reformă cu un profund caracter revoluționar, s-a trecut la democratizarea deplină a aparatului de stat, a armatei. În condițiile existenței regimului democrat, la 9 martie 1944 a fost reintrodusă administrația românească pe teritoriul nordului Transilvaniei, smuls din trupul României prin dictatul de la Viena din 30 august 1940. Reintegrarea deplină, și pe plan administrativ, a nordului Transilvaniei la România a constituit unul dintre primele acte înlăptuite după 6 martie.

Redresarea economiei naționale reprezenta sarcina cea mai importantă a partidului și a guvernului democrat. În condiții deosebit de grele, poporul român a făcut eforturi eroice pentru a sprijini frontul, pentru a îndeplini obligațiile ce decurgeau din armistițiul și pentru refacerea economică a țării. Înlăptuind, în împrejurări internaționale favorabile, insurecția națională și instaurînd puterea populară, forțele interne, masele largi populare au constituit factorul hotărîtor care au determinat, și în continuare, desăvîrșirea procesului revoluționar. Au fost îndeplinite sarcini de mare importanță care au dus la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și au asigurat trecerea neîntreruptă la revoluția socialistă.

În perioada de un sîert de secol care a trecut de la instaurarea guvernului dr. Petru Groza, în țara noastră au avut loc transformări radicale, atît în viața economică, în structura de clasă, cît și în organizarea socială și de stat.

ION AGRIGORAI

(Continuare în pag. a 2-a)

GHIOCEII ȘI ALTELE

— O săptămână întreagă de primăvară!... Cu umezeală în pantofi, cu nasul roșu, cu gripă, cu... încă o minciună înscrisă în calendar. Și ghiocelul, floarea asta de o perversă puritate! Incă din decembrie, anul trecut, se vindeau trei fire la leu. O amăgire, o iluzie ca altele altele! Pentru că am văzut-o scoțind capul alb nu numai dintre frunze putrede, ci și din bălegar. Floarea de pe colțul stîncii, aceea care nu se lasă culeasă decît de cei cărora le singerează coatele și genunchii pînă la ea, aceea, da, înseamnă primăvară. De ea îmi este dor și de-o primăvară adevărată.

— Din cînd în cînd aud pe cîte unul spunînd sau îi citeșc articolul (să vezi, dragă domnule, experiența înaintată, gîndul înaintat ș.a.m.d. trebuie să devină bun de larg consum): încă nu s-a scris marea carte a vremii noastre, a prezentului, acea carte fluviu, ocean, sau cum vrei s-o numești. Nimic mai adevărat că avem aici de-a face cu o treabă de-a te afla-n treabă, indiferent cine sînt aceia care cer (cu o vagă imputare), scriitorilor cartea timpului nostru. Această carte este scrisă și se scrie mereu. Oare succesele din fiecare an nu formează continuu cartea acestui timp? Atunci de ce, de unde întrebarea asta cu iz de imputare și „îndemn”? Cumplit de supărătoare devine cînd este pusă de creatori, mai mici sau mai mari, care sînt morțiș (ca acești citiți acum citeva zile), să ne arate cit de tari sînt în materie de autocritică.

Un tînăr scriitor a refuzat un premiu. Reacția: acest Petru Popescu își face reclamă, este un moft de tînerețe ș.a.m.d. Poate să fie cite ceva din toate, dar gestul mi se pare justificat (oricum, scriitorul în discuție nu este un debutant în... proză, ci alții dintre premiați au debutat...), și capătul cu atît mai multă valoare, cu cit atîția au suferit din motive de premiu. La un loc, tînăr, bătrîn, fete, femei... Putem declara luna februarie, lună a discordiei... Ar fi frumos, ar fi de așteptat, am aplauda, ca fiecare lună din an să fie o lună februarie... Cît despre moralitatea sau amoralitatea juriilor se pot face studii, eventual se poate lua și un doctorat cu o asemenea lucrare.

— Televiziunea ne-a adus acum citeva zile în fața unui cazan uitat de cîțiva ani într-o curte și a unei remorci, la fel uitată, pe o stradă din București! Mă întreb: cum folosește? se conțea pe eficiență (cuvînt cumplit de tuză)? sau vrea să ne învețe că nu este bine să uităm camionul în stradă, sau să nu înșelăm milioanele că sînt milioane? Păi asta cine n-o știe? Nu știm însă cînd vom scăpa, cînd ne vom debarasa de asemenea uitici, de proști, de oameni puși pe căpătîială? Oricum, chestia cu cazanul din curtea nu știu cîrei cooperative meșteșugărești este cumplit de mărunț. Și apoi totul devine obișnuiță. „Vin băieții de la reflector?... Ei, și? Își fac și oamenii meseria, ciștigă o bucată de piene...”. Și cam atît. Căpătîiala, prostia, tot cortegiul acesta care aduce altele pierderi, continuă. Aș vrea să văd pe micul ecran altceva, orice, numai reflectorul nu. Nu de alta, dar într-o bună zi să nu ne uităm pantofii în tramvai. Citeșc însă cu plăcere pe Păcală și pe Nastratin Hogea. Mă omor după paginile în care omul bagă soarele în casă cu hîrzoțul.

— Îmi studiază mai înlîni miștile, manșetele, privirea il lunecă repede, scurmă peste tot ca o găină (ca să fiu în ton cu apucăturile și concepția domniei sale), deși mă cunoaște bine (de cite ori m-a „studiat“!), apoi îmi spune: „Ce mai faci, amice?”. Îi zimbesc, îl încurajez și el pronunță din nou ultimul cuvînt miuit în mîere... Știu, îmi va reclama acest zimbeț, va scrie o anonimă despre felul meu de-a zimbi, despre manșetele mele, despre neroziozitatea mea mascată prin lipșa cravatei, despre tupeul meu de a scrie despre țărani, pe care nu-i cunosc... Scormonește, scormonește mereu, dar astăzi sînt obosit, plictisit, (știi, amice, astenia de primăvară!) și nu poate scoate de la mine decît acest zimbeț...

CORNELIU ȘTEFANACHE

ÎN PERSPECTIVA ISTORIEI

(urmare din pag. 1-a)

Înlăturarea monarhiei și proclamarea republicii, cucirirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimia muncitoare, au marcat dezvoltarea revoluției pe calea socialismului. În politica economică a partidului nostru, industrializarea socialistă a constituit și constituie veriga hotărîtore. Ea a avut consecințe multiple: s-a lichidat înapoierea unor regiuni, s-au creat noi și puternice centre industriale, s-a schimbat structura economiei naționale (România devenind un stat socialist, cu o structură industrial-agrară), s-au largit considerabil și diversificat schimburile economice externe etc. Construirea socialismului la sate și la orașe a largit baza socială a regimului; statul socialist își îndeplinește cu succes rolul de instrument principal al construirii și dezvoltării societății socialiste. S-a afirmat cu putere și a crescut rolul de forță conducătoare a partidului, s-a realizat unitatea politică a poporului român. Întreaga națiune socialistă urmează cu încredere Partidul Comunist, luptă pentru realizarea politicii acestuia, care are în vedere interesele fundamentale ale tuturor oamenilor muncii. În ultimii ani, s-au luat numeroase măsuri pentru perfecționarea activității generale a statului, a organelor sale centrale și locale, pentru dezvoltarea democrației socialiste. Au fost găsite forme organizatorice noi, cotespunzătoare noilor cerințe. Crearea Frontului Unității Socialiste are în vedere participarea și mai intensă a oamenilor muncii de diferite naționalități, a organizațiilor de masă și obștești la viața politică și socială, la conducerea statului.

Politica externă a statului nostru, pornind de la necesitățile țării, de la interesele generale ale socialismului, de la cerința slujirii cauzei păcii în lume, se bazează pe cunoașterea și înțelegerea realităților vieții internaționale. În centrul politicii externe se află prietenia și colaborarea frățească cu țările socialiste; în același timp, partidul și statul nostru promovează o politică externă de largire și intensificare a relațiilor cu toate țările, în vederea dezvoltării cooperării între state, înălririi încrederii și prieteniei între popoare, Relațiile internaționale ale României — economice, politice, culturale și științifice — bazate pe respectarea independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, contribuie activ la creșterea permanentă a prestigiului țării noastre în lume. În perspectiva timpului care a trecut, de la înălțimea victoriilor obținute, poporul român acordă o importanță și semnificație deosebită, mereu sporită evenimentelor de acum un sfert de secol.

MOMENT

PIESA ÎNTR-UN ACT

Sub egida Comitetului de stat pentru cultură și artă funcționează de cîțiva ani Concursul de creație „Vasile Alecsandri” pentru piese într-un act.

Această cenușăreasă a dramaturgiei, care e piesa într-un act, continuă — în pofida unor eforturi oficiale, printre care trebuie inclus și acest concurs — să fie tratată, la noi, cu anumite suspente menajamente, ca o fecioară atînată de luzie, înmăntată sub regim special. Adică, i se recunoaște trecutului prestigios începînd, dacă vrei de la Alecsandri ca și necesitatea pentru care pledează și un Eugen Ionescu, dar de scris ceva valoros și de jucat, mai rar. Cine să-și piardă vremea să scrie într-un act cînd poate scrie trei și care teatru serios ar cuteza un cuplaj din piese într-un act? (Excepțiile nu sînt reguli).

Chiar faptul că și acest concurs e, de la început, limitat pentru un anu-

niciene, kantiene ori bergsoniene nu sînt decît false probleme, căci procesul de evaluare operează și azi, mărturisit sau nu, cu principii teoretice, criterii, termeni tehnici noi-cunoscuti de multă vreme și avînd rolul unor universalii. Curentele moderne, de la existențialism încoace, sînt în mod logic complementare, ba mai mult, unii cercetători contemporani preiau și adănesc leze tradiționale.

Autorul face apoi drepte disjunctii disciplinare, cum ar fi critica literară și estetica generală, recunoscînd argumentul individualizării acestora, în pofida interierentelor ugor de sesizat, după cum sînt binevenite precizările în legătura cu judecările estetice aprinice și normative. Ideea nu este de loc nouă și reformularea ei ne apare utilă, de vreme ce unii critici, pornind de la ideal preconcepțiu, pretind de pildă „că mesajul trebuie să fie purtat de niște eroi pozitivi, precum postulasu duce o scrisoare”, ceea ce înseamnă că utilizează „moduri de judecată deodată”.

Articolul curinde un fond de probleme de strict interes teoretic și credem că (asa cum „Cronica” a înțeles-o prin ancheta, care s-a bucurat de un larg ecou, „în discuție: estetice”) ar constitui o platformă pentru noi discuții, mai ample, la care s-ar putea ralia și alte publicații.

RUTINA CRITICULUI

Modul în care pot să învalui în echivocuri o putere tranșantă n-î arată Ana Maria Natu în cronică la Nunta lui Figaro. Categori, croniciarii nu i-a piăcut spectacolul. Regizorul — declară A.M.N. — nu a știut să se păzească de „capona” polemicii, fiind „inversunat să răstoarne imaginea insipide ale reprezentății de saon”. „De foarte multe ori, sensul acestei răzvrătiri suna știut, sîrcurînd în spectacol părți întregi de invenție fără adresă. Apar astfel acțiuni și comportări care nu țin nici de teatrul politic nici de interpretarea desuetă gaintă, nici de o modernă redescifrare, nici de un joc liber al fantasmei... În toate aceste scene interpretii și regizorul uită textul dar nu inventă (sic!) nimic, ci iau de-a gata situații și atitudini banale astăzi pe scenele noastre... Ideea... este prezentată direct, aproape ca o țeză... înțelegem cit de frumos ar fi putut să fie spectacolul dacă regizorul ar fi știut să aleagă, dacă el ar fi avut răbdare să dea acțiunii comice respirație”. Cu toate acestea afirmate, autorea cronicii începe să loame apă în vin: este „un spectacol caracteristic pentru teatrul românesc în 1970”. Care e vorba, aici,

Cam aceasta fiind situația, de ce să ne mai mirăm că lista premiilor editiei 1969 e un fel de soră gemămă cu cea din 1968 și aduce prin părțile esențiale cu cea din 1967? Parcă, parcă se conțrează o specializare în materie: autor profilat pe concursul „Vasile Alecsandri”, de la Xenia Roman. Gh. Vlad, St. Haralamb, Dan Tărbîc, Ionel Hristea și Viniicu Gafița citire. E rău? Sigur că nu, mai ales că nu strică nimănui.

Oamenii vin la căminul cultural tot pentru meciurile de la televizor sau pentru „seara de dans”, piesele stau cumintă acolo unde stau și nu cer de mîncare, iar autorii au timp, vorba lui Creangă, „am scris luni pentru că n-am timp să scriu sîruri”.

Să vedem ce ne mai aduce anul și concursul, pentru că dinăun anunțarea rezultatului și putem reține tema într-o piesă adevărată, trei acte și prolog.

O DEZBATERE NECESARĂ

Destinul contemporan al esteticii în general și al celei românești în special constituie obiectul unui articol semnat de Ion Pascadi în „România literară”. Estetica la răsruce. Autorul observă pe bună dreptate că așa-zisa criză în cercetarea fenomenului estetic pe de o parte, ca și caducitatea unor teze clasice, plato-

de o notă pozitivă acordată reprezentății, ori de a depreciere a valorilor teatrului românesc în 1970? S-ar părea, totuși că e o notă pozitivă, pentru că mai întîlnim în același loc și alte înșălări pe această coardă: E un spectacol caracteristic pentru că amestecă „foarte mult talent și o mare putere de invenție”, însă tot odată se vorbește și de „un profesionalism cam îngust, cu destulă dezordine și cu o constantă amintire a rutinei”. Nu e cam ambivalent? Și cum sînt laudată „putere de invenție” alături de constatarea cealaltă: „regizorul uită textul dar nu inventă”? Reținem totuși că este sesizată și stihia rutinei amintitoare. Dar dacă e așa, la ce au mai fost necesare oculurile care de fapt apelează tot la rutină — a criticii de astă dată

— vorbind despre „cisele searbădu-lui joc academizat”, amîndu-l laolaltă pe Stanislavski, Planchon, Alho etc. etc. Dar, à propos, am vrea să știm unde și cînd a văzut A.M.N. un spectacol cu piesa lui Beaumarchais în „tradiția fadă”, cu „cisele searbăde”, cu „imagini insipide”, un „vested spectacol clasic la care privitorul ia parte cu nesfîrșită plictiseală”? Pentru că nu orice tradiție e fadă (decît dacă e vorba pur și simplu de imitații) și clasic nu rimează totdeauna cu vested. De ce să scoatem cuvintele și epitețele din pătărie încercînd a justifica mîear în parte un spectacol care, în fond, nu ne-a plăcut?

CONCURSUL SPERANTELOR

N-am fi îngrijorați, dacă acest concurs nu s-ar numi al speranțelor. Dacă s-ar numi simplu concursul de duminică seara, sau concursul televiziunilor, sau concursul băuțușilor, ar mai fi cum ar mai fi, dar este al speranțelor și înțelegem că ceea ce vedem acum este o speranță a noastră și că mine nu va mai fi o speranță, ci va fi o certitudine. Certitudine, care s-ar putea să însemne: ca să-ți faci, știa-s oamenii, cu ația deilidă.

Muzica usoră, ca și alte genuri de artă, este un capitol la care se pricepe toată lumea.

Ideea de a da posibilitate oricăruia să-și spună părerea despre un cîntec sau despre o melodie, să claseze, este și ea o idee, iar televiziunea face totul ca această idee să triumfe. În urma unui concurs, care a avut loc acum citeva săptămîni, toți cei aflați în sala cu pîcina (poate nu și telespectatorii) au ales pe Dorin Anastasiu și pe Angela Similea, care ne și reprezintă acum la Carul de aur. Concursul de duminică trecută i-a ales pe Doina Spătaru (care a cîntat și ea la Carul de aur) și pe Petre Geambușu (să-l mai pomenim și pe tratele Mentzel, care a cîntat dumezeiesc de fals?).

Ce trebuie să înțelegem de aici? Că acest soi de concurs pregătește soliișii pentru cele mai faimoase contrunții scenice. A cîștiga deci un concurs ca acesta, înseamnă a avea automat o carte de vizită și poate și un pașaport. Nu spunem că publicul nostru nu știe ce e muzica usoră, dar ne îndolm de calificarea improvizabile a toșii de artă. În care trecere de vreme deșceam încoace, deci ne îndolm de calificarea strict profesională a unei săli, cu care oamenii au venit cu cele mai nevinovate intenții de a se relaxa. Acest public de bune intenții acordă note interpretului și melodiei preterate. Mai există însă, în primele rânduri de băni o juris, care dă și el note. Dacă notele spectacolului se întîmplă să fie cea creșeală cu cele ale jurului, e bine. Dacă nu, iarăși e bine. Pentru că, pînă la urmă, se fine cont tot de decizia sălii. Jurul își trimite doar reprezentanții său pe scenă și, prin aceasta, cu modestitate anunță și el nevinovatele sale note.

Si iarăși n-am fi îngrijorați, dacă programul oferit spre judecare, nu ar fi învadat de slăgîre ca centenarul Cucerirea, ca trandafului nou lansat Omul de răpadă-t fericiit, cu melodioare scrise în dulcea noștalie a revistelor de altădată, cu voci mici și interpret cu amblii mari. Dar, e concursul speranțelor...

TITLUL CORECT

Ultimul număr al revistei „Ateneu” consemnează cu promptitudine-i caracteristică una din realizările Teatrului Național din Iași. Este vorba de piesa „tînărului” dramaturg M. R. Iacoban TANGO la Nisa” careia, din fuga condului, i se atribuie titlul de loc incurajator pentru începutul lui martie, „Ninge la Nisa!”. Ne facem o colegială datorie în a repune în drepturi titlul corect al piesei jucate, semnaldn în același timp și pornind de la aceleași sentimente, pe de o parte faptul că M. R. Iacoban a depășit faza de tatonare cu universal Thaliei — debutul, adevăratul debut, indiferent de instituție, este „Alt tramvai numit doriņa”. Pe de

altă parte, pe cartea de vizită a dramaturgiei ieșene am dori ca alături de Andi Andrieș, Nelu Ionescu, Ștefan Oprea și M. R. Iacoban să mai notăm pe A. Brumă care, deși neabtat în atenția unei instituții: profesionaliste, a înviorat la un moment dat o scenă tîseană. Și lista ar fi completă cu Stelian Baboi („Vizit” — la studioul A).

LINIȘTE!

Prețioasa informație o deținem din penultimul număr al „României literare”, în care este publicat (integral) răspunsul lui Iie Păunescu la întrebarea redacției:

— La ce lucrăți, maestre? Ce piesă (mai) scrieți? — Și zise ei? — Piesa pe care o scriu? Acum clasa...

De două zile, autorul Traistei fermecate (prelucrare după Creangă, pentru păpuși) și al Martei 1714, deci de două zile, acest fecund dramaturg citește: „Am lăsat scrisul, acum două zile, în clipa de răgaz — pe care o credeam trecătoare — cînd am întins mîna în raft (!) și am tras o carte le înșimplare. Baudelaire e una din puținele iubiri de primă tînetete care se dovedesc durabile. De la el am trecut la alți autori, pentru a mă oprî la Jan Kollr”.

Moment istoric, marcînd începutul căzierii de shakespeareolog a lui Iie Păunescu. Urmărite? Iată contribuția înșălă a acestuia în estetica modernă: „... între critic și artist a apărut acest nou-venit; artistul de avangardă. E un teoretician care nu se mulțumește să emită judecări de valoare și principii directorce, ci ambliionază să le și toarne în forme artistice. Citendăre reușita e depîlă și artistul de avangardă devine un veritabil artist. Unele ascultite constiințe artistice i s-a adănat (să) și constiința umană profundă”.

Iată dar, lămurită mult controversata problemă a avangardei. Asti doar că Iie Păunescu este o excepție. Inșl și-a scris opera, și pe urmă a teoretizat (sunt, vorba de-ale, i s-a adănat cealaltă constiință). Si mai teoretizează încă. Dacă nu cumva o fi cîntînd în continuare! Deși, înște... și răbdare. E posibil ca pînă în urmă să fie astfel elucidate problemele esteticii moderne! Pe scur!

SEMINAR SERAL

— Un recent seminar seral al Teatrului de păpuși din Iași a fost dedicat evocării lui Victor Ion Popa, teoretician, director de scenă și profesor de teatru, romancier, poet, desenator și pasionat activist pe tărîmul culturalizării populare. Despre viața, concepția artistică și plida lui Victor Ion Popa au vorbit: prof. univ. N. I. Popa, frate al scriitorului și criticul N. Barbu. Impulșive directorului Teatrului de păpuși, prof. Manole Al. Foca, se cuvîne extind, cu atât mai mult cu cit recenzițiile a volumului Seriei despre teatru, permite pentru prima dată o cunoaștere sistematică a concepției sale despre teatru precum și a concepției în activitatea practică pe care a dus-o scriitorul pe toată tărîmurile pentru promovarea creaturii românești specifice și a Jezzărării culturale-sociale a satelor.

N. IRIMESCU

ERATA

Dintr-o eroare de corectură, rezolvirea la basul Nicolae Flores (Cronica nr. 8 din 21.II.1970) a apărut deformată. Iată rectificarea cuvîntelor: „Cu timbru) cald și profund al glasului său și cu promptitudine muzicală, basul Nicolae Flores a lășeșat cvartelul vocal, rotundindu-l: coartururile”. (Liliana Ghermăș)

SPORT MURIM DE PIX!

Mare e grădina lui Dumnezeu — și plină de minuitori ai pixului! Mă tem că scrisoarea publicată de bunul meu amic Fănuș va intra în istorie mai obitir decît faimoasa epistolă din Brașov. Una atastă dobindirea unui subtil simț al limbii, cealaltă, pierderea bunului simț în accepția cea mai proprie a termenului. Se vorbea românește cu mult înaintea scrisorii lui Neacșu din Brașov. Dar n-aveam atestarea documentară. Se scriau tone de memorii înaintea rîndurilor lui Istrate. Dar lipsea o mărturie publică. Acum, există! Și, peste decenii și secole, cărțile de școală vor prezica: epoca memoriilor începe cu scrisoarea lui Istrate. Nu poți oprî pe nimeni să reclame, să informeze, să protesteze, să sugereze; zeci de mii de oameni cinstiți și bine intenționați aștern pe hirtie gîndurile lor cele mai sincere, dornici să pună umărul la înfăptu-

irea cutărui lucru, la remedierea cutărei situații. Din păcate, în umbra pură a condeiilor cînstințe se ascunde și specia reclamagiului de profesie, dificil de depistat, riscant de demascat. Mărturisesc: nu știam că și mișcarea sportivă își are reclamagiul ei; pare absurd să crezi că, într-o dispută obiectivă cu secundele și metri și kilogramele, cineva poate aștepta victoria de la cuvintele otrăvite înșirate într-un memoriu mincinos. Credeam (cu naivitate!) că specia-vice a ticluitorului de reclamații viețuiește doar printre scriitorii, unde ratații scriu memorii admirabile și literatură execrabilă. Am avut prilejul să citesc vreo citeva perle ale „literaturii memoria-lice” (cum a denumit-o în glumă cineva) și m-am convins că, de cele mai multe ori, sinceritatea este invers proporțională cu densitatea citatelor la modă și cu „altitudinea” „prin-

cipiilor” invocate. Săracul Mărgărit, cîta dreptate a avut atunci cînd, candid, l-a întregat pe creatorul X dacă „dorește să-1 convingă cu mișcarea de are talent”? („Preopinul” lui G. Mărgărit, în mijlocul unei discuții despre valoarea creațiilor dumisale, dispăruse, spre a se întoarce cu... un reprezentant al legii, în uniformă!) Nenorocul lui Istrate este că a dat peste Fănuș. Cîți de-al de Istrate nu-și văd în liniște de reclamațiile lor, sperînd în forța de convingere a „probleme-lor” denumite de Molière argumentum baculinum... Calomniată, calomniată, va rămîne totdeauna cite ceva. De aici o vorbă, de dincolo un gînd, o „sugestie” pe sfert formulată, un ghimpe al indoielii... Cu procesomanii aud că se rezolvă simplu: de la un anumit număr de plîngerii neintemeiate, li se interzice accesul pe sălile tribunalului. Ce facem însă

cu reclamagiul? Poți interzice speciei Istrate accesul la pix și la cutia poștală? Doamne păzește, am leza drepturi constituționale! Și atunci, îi lășăm în plata domnului, acceptînd — așa cum natura acceptă o resemnare grindina — prezența reclamagiilor printre noi, tolerîndu-le acreala și incultura și prefăcătorii și veninul. Există, după cum bine se știe, un mare și neîndurător judecător: timpul. Singurul care izbuteste, pînă la urmă, să compromită truda de cariu a reclamagiilor. Și singurul care — culmea! — nu poate fi... reclamat!

M. R. I.

P.S. Scădeți golurile marcate de echipa noastră de hochei din cifra golurilor primite. Rezultatul va fi aproximativ egal cu numărul patinoarelor care sînt necesare hocheiului românesc pentru a ieși cu fruntea sus în lume.

G. CĂLINESCU LA IAȘI*

Nu cred că G. Călinescu și-a făcut vreodată planuri cu privire la carieră, fie ea chiar universitară. Nu știa adică din ce își va câștiga pînă de toate zilele, dar visa precis la ce va fi.

În 1936, cînd a fost chemat pentru conferința de critică și estetică literară a Universității ieșene nu avea încă doctoratul. Îl bîntuiseră alte preocupări, mai importante. Firește că susținerea acestei

Cît timp a discutat cu C.R. Ghiulea am avut răgaz să-l studiez în voie. Era semet numai ca profil, acel profil pe care i l-a surprins fidel Ștefan Dimitrescu, amantul grafic al scriitorilor ieșeni și mai ales cînd, în toiu perorației, își dădea capul pe spate. Avea ceva din semeția oamenilor care vor să pară mai înalți, o semeție dezvoltată în gesticulația largă și într-un tremolo al sfîrșitului de frază.

reți. Cu un fel de tac de biliard în mîna, gazda a început a țopăi printre ele, polemizînd cu autorii respectivi, pe care îi țintuia în vîrfurile acelei spade flexibile. Nu citea, cita din memorie pagini întregi, le compara cu altele și chicotind de satisfacție într-un anumit fel al său, extrăgea adevărul, unicul adevăr de clestar. Cum eu nu eram decît un oarecare gazetar, desigur că demonstrația nu mi se

cît și fizic. „Psihicul” unel cărți este însuși conținutul ei, iar „fizicul” materialitatea ei și faptul că trebuie citită.

Privind astfel chestiunea, zina cărții apare ca o manifestare necesară, care nu poate atinge demnitatea scriitorului. Nu mai vorbesc de condițiile speciale în care ne găsim noi cu privire la puținele mijloace de pătrundere în masele populare. Ceea ce, evident este un motiv în plus să nu ne socotim jigniți cînd se încearcă, — mai ales cu sprijinul oficialității — o mișcare mai amplă în favoarea cărții literare”.

Într-un articol de pe atunci, Mihail Ralea sublinia că „ne-lfeudat nici unei «scoli», nici unui «grup» cu principii și directive esalonate după criterii externe literaturii. G. Călinescu reușește să aibă o independență care-i face cinste și care, în moravurile de la noi, îl singularizează pe o pozitie care-i garantează obiectivitatea, făcînd ca în critica noastră să aibă un cuvînt hotărîtor”.

Independență în actul de cultură și obiectivitate — iată două cuceriri pe care Călinescu le-a rîvnit toată viața. Pentru apărarea lor, în acei ani cînd erau atît de amenințate, a intrat activ și în publicistica ieșeană, mai timid la ziarul „Lumea”, mai impetuos apoi la ziarul „Iașul” al lui Mircea Bîrsan, pînă ce, în 1939, a reușit să-și scoată „Jurnalul literar”, atrîgînd după el o echipă de discipoli devotați. Nu era deloc ușor să lucrezi în redacție cu profesorul, totuși ce frumos era ca, tînr fiind, să înveți meseria în preajma lui! Crezînd fără limite în ceea ce scria, Călinescu își apăra ca un leu fiecare cuvînt, fiecare idee. Luptîndu-se cu cenzura, nu obosea în a smulge cit mai mult adevăr. În fond, Călinescu n-a cedat niciodată în viața lui, începînd cu nota oarecare din spalt și culminînd cu monumentală Istorie a literaturii. Și cite „dulci presiuni” n-a avut de suportat! De la ademenire la amenințare fățișă, de la înjurătură la molestare.

Dar așa cum, descinzînd la Iași a refuzat să facă obișnuitele vizite de curtoazie la mai vîrstnicii colegi universitari și la unii scriitori (sînt altele locuri, redacții, librării, unde oamenii de carte se pot înțîlni), creindu-și de la început anumite animozități. George Călinescu a refuzat sistematic și încăpătînat să modifice o iotă din cartea sa, luptînd pentru fiecare rînd chiar cu editura. De aceea, considera această carte scrisă cu sînge și pentru fiecare coală trasă făcea măcar trei drumuri la București. Pentru ca abia după ce, în fine, a apărut să înceapă marel „scandal”. Și cu cît atmosfera se înfierbînta, cu atît criticul se călea, devenind bătăios ca un cocos înșingurat. La un moment dat, se părăia că se va repeta cu el cazul lui Giorgio Pasqu, pro-

fesorul mereu atacat cu bastonul pe stradă. Dacă n-a fost așa, s-a datorat atitudinii veșnic curajoase a criticului, convins că nu te poți apăra mai bine decît bravînd atunci cînd nu poate ataca. Această bravadă, i-a intimidat pe agresorii și a făcut ca marea carte să circule pe sub mîna, după ce fusese retrasă din librării. Sau, mai ales din cauza interdicției. Pînă la urmă, greu dar cu atît mai sigur, adevărul a început să cîștige teren. Călinescu a rămas trufaș, în picioare, drept ca un stejar călit în furtuni, în mijlocul arezei. Și a avut un cuvînt hotărîtor în acei ani vîntuși și nesiguri din perioada 1939 — 44. Un cuvînt răspicat și cîntit.

Astăzi, în perspectiva anilor, spre a ilustra pentru generațiile tinere atmosfera de atunci, voi reproduce doar o singură notă informativă din noianul adunat în dosarele sigurantei antonesciene. Bine înțeles că în respect ortografic:

„În legătură cu cartea profesorului George Călinescu „Istoria Literaturii românești”, care a provocat atîta vîlvă în lumea criticii românești, studenții Facultății de Litere au luat și ei atitudine, ce-i mai multi fiind în grupa aceluia care cred că G. Călinescu nu mai trebuie să figureze în rîndurile profesorilor.

Între studenții intervin adevărați încercări verbale, ce-i mai multi acuzînd pe cei mai puțini — partizani ai profesorului în cauză — că sînt comuniști, masoni, la fel cu G. Călinescu, care a terfelit pe reprezentanții mari ai literelor românești, dînd prioritate elementelor străine. Aceste nemulțumiri ar putea evolua în formarea de nuclee periculoase, deoarece ar trebui ca G. Călinescu, dacă nu poate fi înlăturat de la această catedră, să-și ia cel puțin un concediu”.

(Arh. St. Iași cota 2-19042-fila 82).

Desigur, e vorba de o falsificare a adevărului. Regret că nu putem asculta o asemenea proză în lectura profesorului, punctată de chiotele lui șugubețe:

— Ca să vezi cine pe cine pune la zid! Pe cine e clar, dar cine leagă la ochi plutonul de execuție în loc de a-l lega pe nefericitul autor?

Neconcepînd acțiunile decît la modul împlinit și de proporții, un mare rotund, G. Călinescu visa pentru Iași o revistă săptămînală (se îndoia de operativitatea publicistică a lunarelor) și o editură, ambele bineînțeles prestigioase.

Dacă istoria ar fi avut cerneală în condei și nu sînge, desigur că le realiza. Spirit luctativ, în permanentă iscoadă, el și întocmise anumite planuri culturalo-financiare împreună cu librarul Athanasie Gheorghiu, căruia de altfel îi dedică un cald articol în revistă. Călinescu credea sincer

atunci cînd scria cu privire la editorul revistei sale:

„Iașul a avut un trecut strălucit și cred în prezentul lui. El merită să aibă un editor și cînd timpul va îngădui d. Ath. Gheorghiu ar putea fi un mare editor. Nimănu mi l-aș da un mss. gratuit. D-lui Gheorghiu i l-aș da. El merită să fie încurajat nu numai de ieșeni, ci stimat de toți iubitorii de carte și nu mă îndoiesc că va deveni cîndva un nume ilustru în lumea editorială, într-atît sînt de părere că sufletul e totul”.

În 1939 timpul nu a îngăduit multe. Nici în anii imediat următori. Dar încă o dată cărturarul Călinescu (cînd mai putea devara atîta literă tipărită!) s-a dovedit un spirit surprinzător de practic. Cred că s-ar fi înhămat de bună voie la orice muncă de salahorie dacă era pusă în slujba minții, așa cum de altfel, a făcut-o mai tîrziu pe Sărindar, cînd nu se jena să facă pe spalt corecturile și să iasă noaptea din sala rotativelor, istovit dar cu acea lumină de triumf în ochi care îi alunga orice oboseală.

Cred că se reconforta prin micile slăbiciuni omenești: vioara, păsările, păpușile și, înainte de acestea, unii tineri considerați în general insolțiți, de felul originalului boem G. Mărgărit.

- Ai venit, Ghiță?
- Venit, domnule profesor.
- Zezi că e acolo.
- Am văzut. Mărgărit lua sticla, își turna singur, grăbit să ajungă la gradul de „sinceritate” plăcut profesorului. Mărgărit era reporter la „România liberă”, vîntura capitala și se molipise încă din studenția ieșeană de curiozitatea călinesciană. Discuția se purta la ton familiar, altfel profesorul l-ar fi suspectat de cine știe ce.

Recapitulînd, nu pot afirma că l-am cunoscut pe George Călinescu. L-au cunoscut poate George Ivașcu, poate George Mărgărit, autorul butadei cu cei 3 mari Ghiță de care făcea haz și profesorul. Am fost doar unul din cei care s-au încrucișat cu el, mai ales în anii grei. Și n-au fost puțini, nici puțin grei asemenea anii în viața lui Călinescu.

Dar niciodată nu l-am văzut îngenunchiat de viață, dîndu-se bătut în vreun fel, pierzînd optimismul care nu întîmplător se afla în fruntea rubricii sale de mai tîrziu.

Dacă l-aș fi surprins vreodată îndoit de furtună, mi-aș fi permis să-i amintesc cuvintele spuse de el, doar în treacă, cîndva la Iași, pe cînd privea pînă la Octav Bănciulă „Iisus plîngînd”:

— Eroare, prieteni, zeitățile nu plîng niciodată. Nu au acest mare avantaj al oamenilor de a cunoaște bucuria și durerea!

AUREL LEON

*) Din volumul de evocări, sub titlul la editura „Junimea”.

G. Călinescu și poetul George Lesnea la Bojdeuca lui Creangă din Iași.

probe a fost pentru el o simplă formalitate, de care nici nu s-a făcut caz în vreun fel. De altfel, nici revenirea sa în Iașul în care, pare-mi-se, copilărise cîțiva ani prin Toma Cosma, nu a însemnat atunci ceva deosebit pentru opinia publică. Lumea era frământată de atîtea griji, războiul bătea la porțile vieții.

Noul universitar ieșean și-a închiriat o casuță tihnită pe strada Ionescu din acel cartier Toma Cosma oarecum familiar lui și, practic cum era cu munca-i de cărturar (singura latură practică a vieții lui), a trecut la treabă. Abia la 18 mai 1937, cînd și-a trecut cu mare succes concursul de conferențiar s-a auzit cîte ceva despre prezența lui Călinescu la Iași. Întrucît președintele comisiei, profesorul Iorgu Iordan, era și pe atunci tot un taciturn, i-a acordat candidaturii nota maximă și a tăcut. În schimb ceilalți doi membri, Mihail Ralea și Octav Botez, au ieșit din comisie atît de încîntați încît au povestit peste tot despre calitățile acestui intelectual de rasă, cunoscut pînă atunci doar ca autor al unei „Vieți a lui Mihai Eminescu”. Dar cîți nu scriseseră despre Eminescu?

Între timp însă, G. Călinescu pășise singur și de bună voie în agora ieșeană, fără nici un fel de preambul. Hotărît că nu călca pe urmele acelor universitari cu care ne obișnuisem noi, gazetarii ieșeni, adică fie pustnici în birourile lor colbăite ca un Philippipe sau Ibrăileanu, fie distanți în gesturi și zîmbind zgîrcit academic, acei domni corect îmbrăcați, sclavi ai unei servietei universitar negre, călcînd cu pas egal și totdeauna privind undeva peste semen, dintre care e mai bine să nu citez.

Pe cît de pasionat soarece de bibliotecă, acest George Călinescu ni s-a dezvelit repede un înflăcărat toreador al arenei. Venise la noi, în cele două redacții ieșene de ziare, simplu, firesc, colegial, ca la el acasă. Și-a aruncat pe undeva pălăria moale, de fetru, a dat cu mîna prin coama părului, răzvrătît veșnic, s-a încheiat și s-a descheiat la haina gri, s-a mai încheiat o dată tot strîmb și ne-a privit amuzat pe sub sprincenele-i mistrețe, cu capul puțin plecat pe un umăr, ca și cum ar fi zis:
— Ei, băta-vă să vă bată

de băieți, deci voi sinteți? Dacă n-ar fi răzbătut din glasul lui o sinceritate cuceritoare și dacă n-ar fi fost gesturile de confesiune, l-ai fi putut bănui că vorbește ca să se asculte, că pozează, atît de mult cuprîndeau frazele lui.

În orice caz, după ce a plecat, ne-am privit în tăcere unul pe altul, fără nici o tresărire, uluiri, contrariati. Ghiulea s-a zmcuit de pe scaun și a început să se plimbe nervos, tamponîndu-și fata cu dosul palmelor după obicei, semn că gîndea. A ridicat apoi din umeri, negăsînd soluția și s-a așezat la lucru. Soluția avea să cadă repede, întrucît Călinescu era atras de redacții ca tipograf pensionar de plumb. Ziarul „Opinia” al fraților Bădărașu părea prea cuminte și conservator pentru ideile frămintate de el, de aceea Călinescu prefera „Lumea” pe care efectiv o conducea Emil Serghie, de asemenea condei bătăios. Asa dar, a rărit-o prin pasajul Trianon, unde era redacția noastră și urca mai des scările din Ștefan cel Mare, spre „Lumea”. Dar adevărata arenă de întîlnire era librăria lui Athanasie Gheorghiu, așa că acolo îi puteam urmări în voie arguția și, mai ales, răutățile.

Verbul lui tăia ca diamantul în sticlă, se auzea scrisnetul victimei. Cuzea și ucigător. În perioada lui ieșeană l-am admirat mai mult de la distanță, pentru ca apoi, la București, prin 1945—47, cînd am lucrat, ca să zic așa, alături în tipografia de pe Sărindar a lui Niculescu-Ritz, să mă pătrund de adevărul că aveam în față, dincolo de celelalte calități, un mare, un foarte mare gazetar. Mare în primul rînd prin nerv. Curios cît întreaga presă la un loc, veșnic agitat și combativ, de un curaj ce-l făcea să pară și fizic un uriaș, George Călinescu avea voluptatea duelului. Poate că impresia mi s-a preconfigurat într-o anumită zi, cînd, tot la Iași, vizitîndu-l neanunțat (știam că nu tine la etichetă) am adus vorba despre acea Istorie a literaturii la care se știa că lucrează din plin și despre care circula o multime de zvonuri. A împins val-vîrtej ușa unei camere năpădite pur și simplu de cărți și reviste deschise la anumite pagini așezate peste tot ca și cum ar fi fost parașutate, unele chiar

direct la podea, pe lingă pedredra. Criticul o făcea pentru propriu-i deliciu. De altfel, scrisesem o recenzie la cartea sa despre Eminescu și avusesem imprudent să i-o prezint atunci cînd ne vizitase la redacție. Meșterul o analizase din toate punctele de vedere și, plecînd de la ea, ne făcuse o lecție despre felurile în care poate fi prezentată o carte. Cu toată amabilitatea sa, am înțeles cam ce isprăvisem cu prețioasa mea recenzie.

Așadar, în timp ce el perora, mi-l imaginam dialogînd în nopțile sale de veghe cu toți acești scriitori și critici care-i invadeau cartea, pentru ca la sfîrșit să-mi permit a-i aminti că nu sînt de fapt decît un gazetar venit să-i solicite un „cuvînt” pentru „săptămîna cărții 1937”, dat fiind că îl consideram integrat în familia scriitorilor ieșeni.

— Scrie, prietene. Stai colea, dar unde cînoarele să stai? De altfel, prima condiție a unui adevărat gazetar e să scrie la fel în orice poziție, chiar și atîrnat la ștreang, să scrie însă numai adevărul, bineînțeles adevărul din punctul lui de vedere. Scrie!

Și am scris, cum am putut: „Din podoare, unii dintre scriitorii noștri socot că nu e demn a scoate tipăritura ca o mîrie oarecare. Greșeală! Cartea trebuie privită atît psihic

ANUL I — Nr. 7

5 LEI

21 MAI 1939

JURNALUL LITERAR

FOAIE SAPTĂMĂNALĂ DE CRITICĂ ȘI INFORMAȚIE LITERARĂ

DIRECTOR: G. CĂLINESCU

Redacția: 21, strada Ștefan cel Mare, Iași

Tipografia: 21, strada Ștefan cel Mare, Iași

Charles Nodier

„Nodier este un mare scriitor francez, care a scris multe opere importante în domeniul istoriei literare și al științei literare. Este considerat unul dintre marii critici literari ai secolului XIX.”

Thomas Carlyle

„Carlyle este un mare scriitor scoțian, care a scris multe opere importante în domeniul istoriei literare și al științei literare. Este considerat unul dintre marii critici literari ai secolului XIX.”

A. Gheorghiu

„Gheorghiu este un mare scriitor român, care a scris multe opere importante în domeniul istoriei literare și al științei literare. Este considerat unul dintre marii critici literari ai secolului XX.”

SPIRITUALITATEA MUZICII

Problema muzicii, mai precis a conținutului spiritualizat al sonorităților, a devenit astăzi obiectul unor dezbateri ce ajung uneori, direct sau măscat, la păreri contradictorii. În luările de poziție par a avea preponderență investigațiile cu caracter strict muzical, de specialitate, sau estetic muzical, transpunerea problemelor muzicii, dar mai ales a caracterelor muzicii contemporane, în ambianța tratării filosofice socotindu-se a fi dificilă sau chiar riscantă.

Cu toate acestea, se poate desprinde din unele intervenții, în presă, o tendință de a „filozofa” pe termenii muzicii, dar limbajul, neclaritatea și confuziile ce se degajă din elaborarea unor așa zise „teorii” ale muzicii noi, nu sunt în măsură să fie transpozabile în concepția noastră despre artă. Un exemplu este articolul „Un aspect al problemei limbajului în muzica contemporană” de Aurel Stroie.

Vorbindu-se despre limbajele muzicii noi, s-a ajuns până la afirmații care pun în cumpănă însuși caracterul determinării social-istorice a limbajului muzical: „Limbajele sonore mereu noi, distincte de la caz la caz, nu mai pot fi inserate într-o evoluție istorică unică...” De aici și întrebările de tipul: „Limbajele sonore mai pot fi folosite de compozitor pentru transmiterea unui mesaj?”. Concluziile enunțate de acești muzicologi-esteticieni („Creația unei piese nu mai înseamnă utilizarea unui limbaj pentru a transmite un conținut sensibil, ci făurirea unei lumi, întodeauna autonomă”, „Auditorul nu mai e pus în fața unei confesii, ci, pur și simplu, în fața unei realități sonore...”) păcătuiesc cel puțin prin lipsa de informare. Erorile ce se desprind din aceste afirmații ascund o necunoaștere a consideratelor legate de specificul informațional al artei, a problemelor ce se pun în cadrul filozofiei materialismului dialectic cu referire la raportul materie-idee, sau chiar a felului realist în parte, de abordare a acestei probleme de către neoraționalismul contemporan (Gonseth, Piaget).

În încercarea de a elucida unele aspecte ale entuziasmei conținutului muzical, pornim de la ideea lui Lenin despre reflectare ca însușire universală a materiei, proprietate din evoluția căreia, pe anumite trepte ale organizării, așa precum se știe, s-a ajuns la senzație, conștiință, cunoaștere. De la această teză fundamentală au pornit și filozofii M. Cornforth (Anglia) și B. S. Ukraițev (U.R.S.S.) care, dezvoltând-o, au atins considerații de felul: „Reflectarea în genere e un act de reproducere a particularităților unui sistem, (a celui reflectat) în stări ale unui alt sistem (a celui care reflectă). Pentru fenomenul muzical această interpretare ne permite să interpunem între cele două elemente ce intră în reacția producerii și receptării muzicii, un alt element deosebit de important — mișcarea (muzicii), consecință a relației ce există între cei doi factori. Recent, conf. dr. Ion Irimie, de la Universitatea Babeș-Bolyai, în comunicarea „Informație și reflectare a reflectării”, dădea o înțelegere interesantă a noțiunii de reflectare, înțelegere ce ne aduce o „armă” în plus pentru pătrunderea în conținutul, spiritualizat al muzicii. Cităm: „Reflectarea este un fenomen de expresie, ea fiind relația în și prin care un sistem exprimă, în sine, prezența și laturile ale unui alt sistem, proprietate a ceva de a fi în altceva”.

Pentru fenomenul muzical, în termenii care l-am definit mai sus, și în matricea căruia conținutul muzical se desprinde în și prin reflectare, cele două sisteme se delimitează foarte clar. Pe de o parte cre-

afia, ca produs cu particularități specifice compozitorului, iar pe de altă parte auditorul, care prin intermediul instrumentelor muzicale primește „ceva” pe care cei

mai mulți muzicologi îl denumesc conținutul muzical. Se vede deci foarte clar că, în audierea unei piese muzicale, „reacția” ne dă un produs de reflectare, însușirea acestuia nefiind aceeași în fiecare caz. Așadar, muzica presupune cu necesitate fenomenul comunicării. Ca o consecință a acestui fapt, putem defini muzica, așa cum am mai spus-o, o cantitate imponderabilă, de o calitate informațională specifică, determinată de o dublă mișcare de sens opus — de la compozitor și invers, al căruia câmp virtual existent deja în momentul începerii parcurgerii semnificațiilor spre conștiința omului, prin semnele sensibile, apare reacția numai în momentul descifrării subiective.

Interesante contribuții aduce Clara Dan în broșura „Neoraționalismul”. Relevând unele apropieri între concepția materialist-dialectică și cea a lui Piaget, în speță referindu-se la raportul ultim de semnificație gnoseologică, la filiația ce există între obiect și subiect în procesul cunoașterii, autoarea enunță: „Materialismul din toate timpurile — cel dialectic inclusiv, se caracterizează prin afirmarea unei filiații dintre materie și idee, a unei determinări a ideii — în ultimă instanță — de către materia care o generează. Iar idealismul se caracterizează fie prin postularea aceluiași raport, dar cu un sens generic opus, fie dualismul prin ireductibilitatea funciară a celor două planuri”.

Cu o notă specifică și clar văzătoare, materialismul dialectic arată însă și „opozitia” dintre materie și idee, opoziție ce culminează în gnoseologie”, afirmând dialectica continuității și a opoziției celor două structuri. Interpretând fenomenul muzical, relația ce există implicit în actul producerii și receptării muzicii, nu putem să nu ținem seama de cele afirmate mai sus.

Muzica, conținutul spiritualizat al sonorităților, datorită raportului de interdependență dintre creator și auditor, este irevocabil o existență mijlocită, ea neputând exista ca ceva în sine și pentru sine (o lume întodeauna autonomă, cum afirmă unii), ci numai în măsura existenței celor doi factori. Sonoritățile muzicale poartă în același timp un mesaj și un „spirit” determinat însă de materia psihică elaborată în timpul creației și, desigur, al interpretării muzicii. Ideea muzicală, în forma ei spirituală, se „desprinde” în timpul declanșării sonorităților, ea apărând, în „matca” psihică a auditorului codificată de sistemul de recepție propriu fiecărui individ. Desigur că procesele de codificare sînt pînă în prezent insuficient studiate și cunoscute.

Pentru existența muzicii adevărate este necesară înțelegerea faptului că compozitorul, în actul creației, (dar și interpretul) elaborează, pe lângă partitura lucrării (respectiv sonoritățile) ce reprezintă expresia grafică și acustică a semnalelor sensibile, și un „germene creator”, cum spune Gottfried Benn vorbind despre problemele liricii, o materie psihică ce se filtrează prin sunetele și culorile muzicii și care dă, de fapt, „viața” muzicii sau „moartea” ei. Ceea ce „traduce” spectatorul din mesajul transmis nu este ceva preluat prin corespondență, prin analogii străine de sfera sensibilului sonor sau a spiritului muzicii, ci sigur printr-o reacție de interdependență, asemenea unui proces de la inducție la deducție, ca o mișcare de la sensibil la rațional și de aci la spiritual, reacție ce dezvoltă cu forțe proprii o dinamică specifică fenomenului muzical, o dinamică impunând un flux și un reflux care plămăduiesc viu, ideea muzicii. O „informație” (după terminologia cibernetică), proprie numai sonorităților muzicale. Dar este cert că tensiunea fluxului dintre datul sensibil și spiritul muzicii este impulsivă de talentul compozitorului. Și aceasta este sau nu este...

EMILIU DRAGEA

N. CONSTANTIN

„Rugbiștii”

antract

CRITICA ORALA

Pe stradă
— Ai fost?
— Cum să nu mă duc?
Lucrez cu el în teatru.
— Și?
— Colosal.
— Prin urmare, succes?
— Nu contează. E mare.
Mare regizor. Te turtește, e terifiant, a avut niște idei fantastice. A scos un Shakespeare (sau Ibsen, Pirandello, Brecht — după caz) turnat pe sensibilitatea, pe corzile lui dure, bărbătești.
— All right! Te-am pupat. Mă duc să-i spun și Mioarei. Știi cît îl apreciază pe X (și se rostește un nume „mic” — al regizorului). M-a întrebat și aseară...

— Ai fost?
— Ce, am avut timp de el? De altele, mi-a spus Tedy: Muzeu.
— ?
— Știi, l-a pus, dă, stănișlavian. E învechit, dragul meu. A dovedit că nu mai ține. Și-apoi... să joace Mitu ca Tony Bulandra. — zice că e „pe gen”. Știu eu?

— Am auzit că publicul...
— Ce știe publicul? Vorba lui Doru de la „Gazeta de seară” — deșteaptă femeie — n-o să ne lăsăm în coada maselor!
— M-ai convins. Omega. Întru la „turn” să altu ce a făcut Mihai la Piatra... Trebuie să iasă și el în premieră. Pa!

Dintr-un interviu:
— Nu mă impresionează ce scriu unii criticiari, am mai spus și cu alt prilej, pentru că în sistemul meu de lucru, în sistemul meu de gândi o piesă pînă la lăza spectacolului caut să știu și trebuie să fiu numai eu însumi, la alara oricăror contingente. Dacă un singur spectator avizat, poate și coleg regizor, m-a înțeles — sînt satisfăcut. Dacă nu? Ei bine, virtual cel puțin, contăm și pe eșecuri. Dar și un eșec poate fi un succes, văzută din alt unghi. Teatrul românesc trăiește prin cei care cutăază, fără a ține seama de public care nu ne înțelege.

— Dar ce părere aveți despre cei care vă văd ASTĂZI?

— Mă necăjești. Dar dacă vrei, îți spun: îl știu, îl respect, îl iubesc. De altfel eu concep teatrul complementar iubirii. El apare din prea multă iubire. Din fireasca dorință de „comunicare” cu semenii, cu oamenii. Însă cînd comunicarea lipsește, teatrul își face loc, chiar și în comedie. Ceea ce nu are aîd pe scenă, spectatorii alii în el, continuînd meditația la care-l incită reprezentarea. La revedere. Sînt grăbit.

— Vă mulțumim, maestre...

— O! vrei să mă flatezi. Spune-mi simplu: Ticu. Știi între noi...

— Încă o întrebare: De ce sîntei grăbit?

— Fug la televiziune și apoi la redacția revistei X. Trebuie să-mi spun părerea despre cronicile pregătite pentru spectacolele mele.

— Cum, chiar dv.?
— Nu, nu le scriu eu. N-aș avea timp. Imi spun numai părerea. Oral.

RADU ȘT. MIHAIL

IULIA HALAUCESCU

„Ultima moară”

Piatra Neamț

CARNET PLASTIC

Ceea ce se petrece în ultimii ani cu Piatra-Neamț e un fenomen deosebit de interesant. Și aceasta nu din punctul de vedere al industrializării sau inerentelor transformări sociale, ci din acela al mutațiilor de poziție în contextul geografiei spirituale. Astfel, dintr-o oarecare oraș periferic, solicitat doar pentru pitorescul cadrului natural, Piatra Neamț a urcat an de an treptele interesului național, exercitînd o atracție tot mai evidentă, mai ales asupra talentelor tinere. Faptul că teatrul de aici impune, împreună cu Bucureștiul, Iașul și alte centre din țară o tot mai vie circulație de idei, generată de artele care se întilnesc la rampă, ca și împrejurarea că orașul a devenit un important centru turistic în care poposește străini de pe toate meridianele, contribuie ca tot ce se inițiază și se realizează la Piatra Neamț să fie conceput cît mai modern posibil și oarecum la nivel calitativ național. Nu se merge, adică, pe compromisiuri cu tentă de provincial.

Nu mai departe, actuala expoziție județeană de artă plastică deschisă în sălile Colectiei de artă, prefigurează o împlinire dintre cele mai promițătoare, mai ales dacă ținem seama că nucleul nemțean de creatori este atît de redus. Prezentată în condiții de frumoasă ținută (preafată chiar de un catalog așa cum Iașul n-a reușit) expoziția denotă disponibilități pentru receptarea sub diferite ipostaze a noului și un susținut efort pentru anularea limitării de orizont, efort rezultat mai ales din împletirea generațiilor și a genurilor.

Astfel, Iulia Hălăucescu, atît de deplin reprezentată, amagiază permanențe moldovene (cităm „Creangă” și mai ales beethoveniana „Noapte la Marginea”), dar vine și cu subtile notații de călătorie (Sulina, Bratislava); în continuare, N. Milord exultă cromatic înerețea noului oraș, Teodor Moraru reușește subtile potențări ale pastelului într-un calm vegetal, iar alături, Zenaida Mădescu îndrăznește și în mare parte reușește să surprindă fluiditatea ideilor, deschizînd fereastra spre un fa-

bulos spectacular, format surprinzător din elemente atît de la îndemina noastră („Adam și Eva”, „Copac cu tele”, „Corabia”).

Și iar, după cumințenii ca din alt veac, seminate de Gh. Iliescu din Roman, cu parfum romantic, monopia sobră a lui Mihai Mădescu, cu implicații filozofice („Buricul pămîntului”, „Prometeu”) și cu ardere intensă pentru descătușarea de amănunt pitoresc, sau „Bistrița” de piatră a lui Clement Pompliu, urcînd spre o esență statuară de geneză.

În rest, cite nume altelea zberci creatoro și cite lucrări atîta cheltuire entuziasată: Grigore Andreescu (Roman), Mihai Cusmir (Ig. Neamț), Thomas Mittis, Petru Petrescu, Vasile Ulian, Romeo Vlad, Vasile Jora, Arpad Kolombian și Mimi Lefter-Kolombian.

Totuși: unde e Frăsina Vlad, rapsodul picturii pe sticlă?

Plutește în aer bucuria organizării la Piatra Neamț, în luna iulie, a primului Festival de artă plastică. În cele 24 de săli, prin rotații de cite 10 zile, vor putea expune 72 de artiști din întreaga țară, cu ce au mai reprezentativ. Completat cu atît de utilul aparat informativ-educativ (conferințe, simpozioane etc.) acest festival de anvergură națională va duce mai departe intențiile doar schițate în actuala expoziție din umbra turnului lui Ștefan cel Mare.

Iată deci, cum oamenii de cultură din Piatra Neamț au găsit cea mai practică metodă de a pune caratele pitorescului turistic al locurilor în serviciul artei plastice românești, la modul general. Turii care vor asalta în lunile de plină vară zona montană nemțeană vor fi invitați, între altele, să ia contact cu cele mai recente creații ale pictorilor și sculptorilor noștri, expuse în orașul de sub mîgura Pietricicului. În felul acesta, avem impresia că peisajul onorează o poliță la adresa peisagistilor, iar Piatra Neamț se integrează și mai convingător în cîmpul spiritualității românești.

Adică, tocmai ce afirmam la începutul acestei însemnări.

A. L.

REMEMORĂRI....

Generația mea — generația războiului, deci a prăbușirilor dar și a visurilor restauratoare ale umanismului — l-a cunoscut pe G. Călinescu nu numai ca autor, dar și direct ca o forță impetuoasă izvodită de adâncurile firii, ca o cascadă sau un cutremur care, departe de a produce catastrofe, vine să restructureze, să ordoneze natura haotică.

Omul ne fermeca pentru că, în preajma sa, un puternic și esențial sentiment al vieții se îmbina cu extraordinara erudiție, dominând-o, și cu neașteptatele curcubeie ale intelectului mereu în rotire.

De aceea, dacă ne-a impresionat și ne-a însușit sub toate laturile creației sale, ca poet, romancier, publicist, estetician și critic, mai presus de toate și prin toate aceste ipostaze — cont actul direct cu personalitatea lui G. Călinescu, prezența fizică a profesorului avea să fie decisivă.

Puțin după moartea lui Ibrăileanu (1936), prin trecerea criticului Octav Botez la catedra de Istoria literaturii române moderne, rămâne vacantă la universitatea din Iași conferința de Critică și estetică literară. G. Călinescu, după ce trece un strălucit doctorat la Iași, oraș de care-l legau și alte momente ale copilăriei și adolescenței, ocupă menționata conferință, începîndu-și astfel activitatea universitară. În atmosfera culturală a Iașului de acum aproape trei decenii și în succesiunea lui Ibrăileanu ca animator al vieții literare și al publicisticii solid fundamentate, pe principii, prezența lui G. Călinescu înseamnă dezvoltare energetică a celor mai înaintate tradiții. „Se simțea atunci — afirma autorul ISTORIEI LITERATURII — din ce în ce mai mult nevoia ca publicistica, chiar și cea mai modestă, să revină în mîinile „clericilor”, a oamenilor aplecați asupra infoliilor”. Seminarul de critică și estetică literară devine un laborator în care se exercită „o echipă de recenzenti pregătiți”, socotindu-se că „improvisatia jurnalistică e fatală unei culturi”. Expresie a acestei acțiuni de formare a unei echipe de critici tineri și a infuzării unui nou ritm preceptorilor literare a fost săptămînalul Jurnalul literar, condus efectiv și minuțios de G. Călinescu timp de un an, adică atîta timp cît condițiile politice au permis asemenea activitate și orientare.

În condițiile neprielnice ale războiului antonescian, profesorul G. Călinescu și-a continuat acțiunea sa în cadrul seminarului pe care-l conducea la Facultatea de litere, rămîind ca elementele valoroase din noile serii să se afirme în publicistică atunci cînd condițiile generale aveau să devină favorabile.

Între timp, atitudinea civică a profesorului nostru marchează o combativitate sporită. Cînd N. Iorga moare asasinat de legionari, G. Călinescu aduce, la cursul său din aceeași zi, sfînd riscul unei soarte similare, un elogiu curajos savantului cu sfîrșit de martir.

De altfel, celui care l-a ascultat pe G. Călinescu la curs, mai ales în această perioadă, nu i se poate șterge din amintire prezența de flacără a unui conferențiar care osîdea oratoria ca și didacticismul îngust, dar obține efecte contrarii, de ordin superior. Cursurile erau anunțate în fiecare marți și miercuri între orele 5—6 p.m. dar, încă de la ora 4, nu se mai găseau locuri în amfiteatrul cel mai încăpător. Se aflau totodată în sală intelectuali din diverse domenii, oameni maturi care admirau eflorescența ideilor și cursivitatea degajată a profesorului ce-și ținea asistența tîntuită sub săgetările privirii. Ușa se deschidea deodată, cu un gest energetic și, în aceeași clipă, înainte de a ajunge la catedră, glasul profesorului se înalță răsunător, începînd o frază oarecare, parcă în continuarea unei convorbiri deja începte. Între timp, apărea, scoasă din buzunarul hainei, cîte o fișă îngustă, pe care vorbitorul o ținea între degete, ca o baghetă ce puncta în alb gesticulația. Ochii

fulgerau, pe deasupra capetelor, cînd vorbitorul se aprindea, în demonstrația unei idei, și părul negru, lucios, se despărtea în două aripi zbuciumate de ritmica desfășurării argumentelor. Glasul timbrat puternic și ascuțit se lansa în largi volute, cu cezuri neașteptate, urmate de tonuri mai înalte sau de finaluri de frază voit sobre. În timpul expunerii, uneori se plimba cu pași rari pe postamentul întins din fața catedrei, întoarcerile în loc sau opririle fiind marcate și de rotirile privirii ce surprindeau pe fețele celor din bănci nivelul receptării ideilor. Cu aceste calități, G. Călinescu ar fi putut ușor să obțină efectele unui mare orator de tribună, dar respingînd consecvent facilitățile și efectele exterioare vădea o adevărată fobie a retorismului. De aceea căuta într-adins modalitățile unei apropieri de auditori și menținînd demnitatea unui înalt oficiu intelectual, ocolea gravitatea solemnă și ceremonialul expunerii de catedră. Nu de puține ori se oprea, făcînd paranteze în care apărea interdicția de a se lua note. Auditori prea zeloși, mai ales studentele, care căutau să nu scape măcar un cuvînt al prelegerii, rămîneau cu capetele aplecate asupra caietului. Dar neputînda de a-și privi audiența în față, urmîrindu-le reacțiunile, îl deranja pe profesor tot așa de mult ca și ideea de a sesiza la examene, repetarea mecanică a unor fraze auzite. Cursul reprezenta, de altfel, o operă personală, de creație, reflectînd preocupările creatorului mai mult decît ale profesorului. Unicul scop pedagogic mărturisit era acela „de a ridica măcar cu un deget nivelul gîndirii și capacitatea de receptare de către tineret a adevăratelor valori”, pregătindu-l pentru creația proprie. În asemenea condiții, firește că reproducerea ideilor expuse la curs nu avea sens. Profesorul oferea numai un bogat material de gîndire și apreciere și expunea numai liniile principale de orientare, rămîind ca studentul să se deprîndă a judeca el însuși fenomenul literar.

În ciuda efortului de a „răsuci gîtul” elocinței, prelegerile călinesciene erau, cum am spus, de-a dreptul fascinante, datorită talentului artistic care, structural fiind, nu era cu puțință a-l pune în paranteze. Imaginile cele mai surprinzătoare, expresia adesea paradoxală a ideilor, caracterizările de sinteză ce dobîndeau reliefurile artei sale portretistice sau enunțurile simple, dizolvînd înmăbrînite sentințe academice — stîrneau entuziasmul adesea zgomotos al sălii și făceau să tresalte spiritele deschise adevărului și înnoirilor gîndirii. Influența, chiar și mimetică, asupra tinerilor, mai cu seamă în stil, era inevitabilă și dîndu-și seama de acest fapt, l-am auzit afirmînd cu o agasare disimulată, după o lucrare de seminar a unui emul: „mă văd, dar nu mă recunosc”. Ambiția lui G. Călinescu nu era de a scoate învîțăcei docili care să-i reproducă opiniile, ci intelectuali apți să susțină puncte de vedere proprii, ducînd înainte opera de creație. Însista mereu în acest sens și, demonstrativ, la examen, punea numai întrebări care solicitau pe loc judecata critică, sondînd gustul, iar pe studenții remarcabili îi declara de la început reușiți, fără a-i interoga.

De multe ori, la sfîrșitul seminarilor de luni dimineața, după ce majoritatea participanților părăsea sala, rămîneam cîțiva studenți în jurul profesorului, discutînd liber. Cîineva l-a întreat odată de ce nu răspunde detractorilor șovini ai Istoriei literaturii, care erau atunci în plină fierbere. G. Călinescu a replicat cu liniște: la acest nivel eu nu pot accepta discuția. Nu poți discuta decît cu adversarii de bună credință, pe care îi stimezi.

Uneori, convorbirile noastre lunecau asupra situației războiului. Îngrijorărilor și gravelor semne de întrebare, el le răspundea prin convingerea că demența nu poate să se perpetueze. Simptomele destrămării începeau să se vadă pe toate fronturile. În afară de unele aluzii strecurate la curs, atitudinea deschisă a lui G. Călinescu în întimitate ne făcea încredători în viitor. Era sigur că, după război, intelectuali-

tatea avea să îndeplinească un rol important pentru redresarea morală a poporului. Se gîdea și la posibilitatea repațiției postbelice a Jurnalului literar, deci a contiunării unei acțiuni îtrerupte.

În continuarea zilei de luni, după seminar, la biblioteca de filozofie sau la cea de literatură modernă, își alegea lucrările ce aveau să fie citite în săptămîna abia începută. În afară de beletristică, ritmul mărturisit al cărților de idei studiate era de cel puțin trei pe săptămîna. Pe cînd ținea cursul despre *Romantismul german*, după 1941, începuse să studieze și limba engleză în care, curînd, ajunge să citească în chip curent. Întreagă această muncă intensă se desfășura în „atelierul” modest din strada Ionescu. Rar, de obicei miercuri după curs, îl urmăeam coborînd pe strada Lăpușeanu; intra la cinematograful „Trianon”. De notat că în locuința modestă din Iași a lucrat în bună parte la *Istoria literaturii române*, la Șun și la multe poezii date din aceeași perioadă.

După plecarea în pîriegie a Universității, în martie 1944, aveam să-l urmărim în continuare în presă. Primul articol din „Ecoul”, ziar nou apărut în 1944, în preajma insurecției populare de la 23 August, se intitula aluziv *Bunuri comunale*. Afășem că, alături de alți profesori ieșeni, G. Călinescu semnase atunci cunoscutul memoriu al intelectualilor pentru ieșirea României din război.

Ceea ce a urmat se știe. Nu eram deloc surprinși că profesorul nostru pășise în fruntea luptei pentru progres, conducînd ziare ca „Tribuna poporului”, „Națiunea”, reviste ca „Lumea” și, scurt timp, reapărut la București, *Jurnalul literar*. Publicistica a continuat să fie una din importante tribune de luptă ale lui G. Călinescu, reflectînd militantismul său patriotic, viața în mijlocul cetății, entuziasmul constructiv al erei socialiste. Pe frontispiciul ei, creația artistului de geniu și-a înscris participarea sa:

Sudori diluviale mi-au clocotit pe frunte,
Vestind drumul deschis;
Timpul, fără să știu, m-a dus pe a lui punte
Ostrovul n-a fost vis.

N. BARBU

GEORGE CĂLINESCU

Cea mai veche amintire legată de personalitatea lui George Călinescu este anterioară cunoștinței noastre. Ea își are originea în anii de liceu, cînd îl urmăream activitatea în paginile unor reviste dintre care locul întâi îl ocupa „Adevărul literar și artistic”.

Cu toate cunoștințele mele sumare, de atunci, mi-a făcut o impresie de neuitat „Viața lui Eminescu”, pe care am citit-o încă la Năsdau. Era atîta deosebită între ea și preinsele monografiilor anterioare. Marele poet trăia în fiecare pagină a cărții.

Cînd m-am înscris la Universitate, în toamna anului 1933, aș putea spune că eram cunoștință vechi. Cronicile lui literare din „Adevărul literar și artistic”, puțin mai tirziu, comentariile eminesciene din „România literară”, frumoasa revistă condusă de Liviu Rebreanu, mi l-au apropiat și mai mult. Deși abia trecut de 30 de ani, Călinescu era un nume care impunea. Simpla lui prezență în sumarul unei reviste făcea să crească popularitatea publicației respective.

Cînd am aflat, în sfîrșit, că, la recomandarea lui G. Ibrăileanu, avea să devină profesor al facultății noastre, bucuria care pusese stăpînire pe mine era fără margini. Îl voi asculta așa dar, pe autorul „Vieții lui Eminescu”, voi sta de vorbă cu el, mă voi bucura de prezența lui în facultate pe care o urmez.

Am fost prezent atît la concursul lui pentru ocuparea postului de conferențiar cît și la trecerea doctoratului. Îl văd, parcă, și astăzi, dominînd comisia, lăsdindu-ne impresia că el era examinatorul, nu examinatul.

Am avut, apoi, norocul să-l ascult, mai multe se-

mestre, să urmăresc, oră de oră, cum se încheaga, sub achiul nostru, în amfiteatrele și sălile Facultății de litere, monumentala Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent. Iar, cînd a luat naștere Școala Normală Superioară, să ne înîlmîm, noi cei cîțiva studenți de la limba română, în sala mică, de jos, unde funcționa, în vremea aceea, Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, cu profesorul Călinescu, la un seminar Vasile Alecsandri.

Înainte de a-l vedea la curs, ne întrebam, între noi, cum va prelua moștenirea lui G. Ibrăileanu rămîind, totuși, el? Cum va putea să se impună în fața unui public care era obișnuit să gîndească, să vadă și să iubească așa cum l-a deprins, ani la șir, Ibrăileanu? Noi înșine așteptam, cu înfrigurare, prima oră de curs, prima confruntare cu un alt profesor și ne întrebam: va fi el în stare să ne lădă să-l uildăm pe acel „prieteni unic”, cum l-a numit Sadoveanu, pe „domnul” Ibrăileanu, cum aveau să-l numească, aproape toată viața toștii lui elevi și prieteni mai tineri, ori ne va pune în situația de a regreta această înîlmire?

Cu toate că în „comportarea” lui George Călinescu nu era nimic asemănător cu ceea ce văzusem la Ibrăileanu, el se îndepărta de fostul nostru profesor mai mult aparent, prin unele manifestări exterioare. Altfel, în modul de a gîndi, în felul particular de a expune subiectul, se puteau stabili și importante apropieri între ei. Așa se face că George Călinescu s-a impus încă de la primele ore de curs.

Ca și Ibrăileanu, nu era un orator propriu-zis. Dar expunerile sale ne captivau, tot-

deauna, prin ceea ce spunea profesorul nostru. Impresia care se degaja din lecțiile sale era aceea a unei mari convingeri a părerii susținute, bazată pe asocieri neașteptate. Ca și la cursurile lui Ibrăileanu, ne surprindea evitarea oricărei loc comun și lipsa oricărei deformări profesionale, a înclinățiilor spre didacticism. Prelegerile lui erau în așa fel deosebite de tot ceea ce era comun în epocă încît asistam, zi de zi, la răsturnarea unor statui și la înălțarea altora pe soclurile rămase vacante. La cursurile sale, era o problemă găsirea unui loc în amfiteatrul.

Toate lecțiile se desfășurau cu amîndouă ușile deschise. Pe coridor, în fața amfiteatrului, trecerea era blocată. Cel care pierduseră locul, în sală, și nu-l mai puteau vedea pe profesor, în expunerile sale, se mulțumeau, doar să-l audă de la distanță. Pe lîngă studenții, veneau la aceste cursuri, auditori din oraș și, bineînțelese cadre didactice de la toate facultățile universității. Toți aveau de învățat și nimeni nu se plătisea.

Îmi amintesc cum, la un moment dat, ataturile sale puneau cu desăvîrșire în umbra personalitatea literară a unui scriitor pentru care alții nu găseau termen mai potrivit de comparație decît numele romanticului Rebreanu. Cu toate acestea, la apariția Istoriei... sale tonul era mult atenuat. La întrebarea noastră, iată menajamente (eram tineri și nu știam să fim diplomați!), care este varianta după care va trebui să ne

conducem, cu alte cuvinte, cînd ne-a dat cea mai justă caracterizare a scriitorului respectiv, la curs, în expunerea orală, ori în scris, în marea sa Istorie, el ne-a răspuns fără ezitare: punctul de vedere just îl aveți în lecția orală, pe care am atenuat-o în scris, de frică să nu-i descurajez cititorii care s-ar putea întoarce, iarăși, la literatura străină, în dauna celei naționale.

Pe Vasile Alecsandri nu-l mai vedeam în lumina proiecției asupra lui de specialiștii generației anterioare. I se părea, în multe aspecte, depășit ori chiar în afara literaturii. Cu toate acestea, am iăcut o seminar special, cum s-ar spune astăzi, consacrat activității lui Alecsandri. Și pentru că părerile lui Călinescu au fost exprimate, în scris, în mai multe rînduri, asupra acestui subiect nu ne vom opri, aici, asupra lor. Mă voi referi, însă, la un incident din seminar, care pune în lumină unele trăsături mai puțin cunoscute ale personalității lui Călinescu. Seminarul respectiv era frecventat și de cîțiva studenți a căror specialitate de bază era trancheza ori filozofia și își alegeau limba și literatura română ca a doua materie de licență. Unul dintre acești colegi ai noștri, pus în situația de a răspunde, iată nici un înconjur, la întrebarea categorică a profesorului n-a putut face față. Călinescu, deși contrariat, și-a păstrat, totuși, calmul și a apelat la alt coleg și, după aceea la încă alți doi. Cum nu i s-a dat nici atunci răspunsul așteptat, și-a

ieșit din fire și nu s-a putut abține de a face o apreciere cu caracter de generalizare, asupra nivelului de pregătire al studenților. Și-a revenit, însă, imediat și adresîndu-se celui mai harnic dintre noi i-a spus: hai, descurcă-ne dumneata. Spre surprinderea profesorului studentul a rămas ca de piatră. Călinescu a insistat și atunci a primit răspunsul scurt: nu știu. Dar mica și tonul studentului nu mai spuneau același lucru. Profesorul a înțeles că adevărul este altul și, din furios, a devenit, dintr-odată, apropiat: „V-ați supărat pe mine, nu mă cunoașteți după atîta vreme? Asta sînt eu”.

Întîmplarea a făcut ca să fiu cel dintîi licențiat al facultății noastre, din a cărui comisie de examen făcea parte și George Călinescu și să-l văd, atunci, pentru prima dată, în această postură. La examenul parțial nu ne-am înîlmît niciodată din motivul că la venirea lui la Universitate eu nu mai aveam de trecut asemenea examen.

Cu toate că preocupările mele erau orientate, încă de pe atunci în direcția limbii, datorită lui și lui G. Ibrăileanu am fițut mereu legătura cu aceste indeletniciri oarecum „secundare”, pentru mine. Pe George Călinescu l-am urmărit în ultimul rînd pe care l-a scris și ori de cîte ori deschid un volum din operele sale eu văd acolo ceva mai mult decît cel care nu l-au cunoscut.

Îmi amintesc cu plăcere de tot ce discutăm noi, studenții, sub îmboldul prelegerilor lui, de credința unanimă, printre

noi, că George Călinescu era printre puținii oameni cu care, discutînd de pe poziții contrare, este în stare să te pună în situația de a nu-ți mai putea argumenta punctul de vedere, că trecînd el pe poziția ta găsește argumentele necesare să-ți demonstreze că și acest punct de vedere poate fi susținut.

Articolele lui, publicate în „Vremea”, în „Lumea”, ori în „Tribuna poporului” și, mai tirziu, cele din „Contemporanul”, erau așteptate cu un interes de nimic egalat.

Cei care i-au auzit cursurile nu-l vor uita niciodată. Nu venea cu lecțiile redactate ci vorbea liber. Se cunoștea, însă, că de fiecare dată se găsea în fața unei bibliografii pe care a pregătit-o în mod desăvîrșit. Expunerile sale erau însoțite de gesturi și de o mimică pe care nimeni n-o va mai putea reproduce. Unele pauze voite, lungirea vocalelor dintr-un cuvînt, anume accentuate asupra altuia, făceau parte din metodele lui obișnuite de a preda. Asociațiile cele mai îndrăznețe și atributele cele mai neașteptate erau bunurile pe care nimeni nu era în măsură, ca el, să le stăpînească și să le distribuie acolo unde era nevoie.

La examenele parțiale vorbea, de obicei, el Cu toate acestea, nu-mi amintesc să îi cădută cîneva la specialitatea lui. Nu-i mai puțin adevărat, însă, că nimeni nu avea curajul să se prezinte la examen cu materia nepregătîtă.

Călinescu face parte din rîndul acelor creatori care ar trebui puși, înțeleg și cîț mai

UN PROFESIONIST AL ROMANULUI

Romancier sută la sută G. Călinescu nu era, în sensul că vocația lui, cu totul excepțională, nu corespundea strict romanului. De altfel, pentru posteritatea lui G. Călinescu, lucrul nu e prea important: omul, de unică inspirație, era poet, prozator, dramaturg, eseist, critic, profesor, și în el pluteau, latente dar neadormite, toate celelalte arte. Un universal, un spirit al Renașterii. G. Călinescu se putea lipsi de romanele sale, ori de poemele sale, fără a fi fost mai puțin maestuos. Expresia sa, mai puternică decât genul și specia, alegea din când în când un anume instrument (dinadins? din întâmplare?), pentru a-și dovedi o dată mai mult desăvârșirea.

Și e interesant, ba chiar simptomatic, faptul că, dacă G. Călinescu s-ar fi putut lipsi de romanele sale, romanul românesc însuși nu se poate lipsi de ele. Contestat de multă lume ca romancier integral (în parte cu îndreptățire, dar mai ales datorită, val, energice prejudecăți, tipic românești, ce interzice unui autor să adopte cu succes mai multe genuri), atât la apariția primului roman cit: și mai târziu, G. Călinescu se dovedește abia azi indispensabil formației romanului românesc. De ce indispensabil? Vom încerca să înțelegem în cele ce urmează.

Mai întâi, G. Călinescu e un romancier capabil de gândire teoretică. Pentru el, romanul nu e numai povestire. Romanul românesc (specie recent constituită și încă atât de restrânsă încât nu poate respinge mediocrități, gen Cezar Petrescu, simbol flagrant al unei specii active și azi), e de multe ori o simplă povestire (un ricit, cum spun francezii). O povestire ceva mai lungă, uneori francamente lungită de autorul neinventiv. E rar încă, la noi, romanul construit și compus, rod al unei arhitecturii mințale, romanul urmărit pe mai multe planuri interioare și exterioare, romanul polifonic. Acest tip de roman,

propriu unei gândiri complete, cu capacitate analitică și intenție demonstrativă, e opera scriitorilor intelectuali, reflexivi și critici, nu a „nativilor”, a talentaților de profesie, a virililor și atleticii așiși și „dintr-o bucată”. Necăzind, prin structură și existență, nici o clipă în asemenea candori ce constituie stângismul și boala copilăriei prozei, G. Călinescu a scris gândit, a elaborat conștient și responsabil un roman aplicat și plin de fonduri, un roman de convingere, de atitudine, de filozofie implicată și aplicată. Romanul lui G. Călinescu e al unui autor care știe ce vrea să spună, care găsește autentic, care nu se joacă cu forța de întâmpănare a literaturii. Față de sine, față de cititori, față de realitate, față de iruzos, G. Călinescu se situează, serios, în poziția unei arte morale.

Fîind un romancier programatic, G. Călinescu are inteligența unui program firesc și realizabil, corespunzând de altfel unor necesități ale prozei naționale. Reușind să reziste în romanele concludente unei tentații tot mai vizibile în „Scrînul negru” — e vorba de suprasolicitarea eruditiei și intelectualității, care duc, pe plan stilistic, la un baroc oșobitor, diluind mult ritmul — G. Călinescu a cultivat, în genere, idei fundamentale și sentimente eterne, intuind astfel natura cea mai adevărată a romanului. A dat astfel peisajul social rezistent și intuitiv rare ale sufletului omenesc. Iubirea, creșterea, moartea, trecutul, istoria, eterna întoarcere, reinvierea în alte forme, iată blinda filozofie a acestei proze. Numai aparent, în stil și manieră, G. Călinescu e un complicat, un prețios. Ca om, ca gândire creatoare, el se dovedește profund și simplu, înțelept și nonviolent, dușman al vederilor prea partizane, lăsînd să filtreze în atitudine și concluzii fina oboșală a omului care știe multe pentru ce e născut într-o zonă cu covârșitoare ereditate.

G. Călinescu a avut apoluciditatea de a face roman orășenesc, căutînd astfel să modernizeze conștiința literară românească. Ca și în cazul lui Camil Petrescu, i se poate reproșa un anumit citadinism cu orice preț (care vine din complexul autorului față de strivitoarea tradiție agrară, nu din sentimentul vreunei falsități, căci, atunci ca și cum, orașul era o realitate legitimă și întemeiată). Dar burghezia românească, împinsă cu vigoare în carcera coperților, a fost văzută de G. Călinescu cum nimeni nu o mai văzuse: nu din unghiul determinării pur sociale, ci din cel al mecanismelor psihice. Vitalitatea acestor personaje e considerabilă și ea singură poate înlătura acuzația de autor livresc. Lumea intelectuală și universitară, ca și cea a artiștilor, reprezintă iar o creație deocamdată fără egal, chiar dacă uneori construcția obiectivă, după natură, cedează pasul fanteziei și savanteriei. Atmosfera politică, precum și intuirea altor societăți, pulsul altor meridiane, dau latura cosmopolită, indispensabilă romancierului adevărat. Paginile din America de Sud, de pildă, din „Scrînul negru”, sînt singulare, și aici, iarăși, specia romanului românesc trebuie să-l accepte pe G. Călinescu ca pe un reprezentant unic.

Toate aceste calități mari sînt în fond subsumabile unei altei, mare și ea și deloc frecventă: G. Călinescu știa să scrie un roman. Își cunoștea perfect meseria, era un autor accompli, consumat și rutinat, un „meșter”. Talentul subiectului, al personajelor, al deznoămintelor nu mai trebuie subliniați. Prin experiența lui G. Călinescu se verifică un mare adevăr: gen foarte dificil, romanul are reguli obligatorii. (Ce e mai semnificativ decât faptul că G. Călinescu, la curent cu toate modernismele, a dat prozele sale o modernitate adevărată, nu aceea a aparenței, a învelisului, ci a temelor, a atitudinilor, a concluziilor și soluțiilor?). Roma-

nul are întii obligația de a fi lizibil, în mod antrenant și chiar gifiitor, pentru un public de mil de cititori. Romanul e specia care, printr-o anumită popularizare a filozoficului (care nu contaminează nici gândirea, nici frumosul) semnifică și figurează pentru mil de oameni, fie comuni fie excepționali. Romanul are o profundă datorie față de comunitatea umană în care apare, față de epocă și spațiu, față de semnificațiile lor, afirmîndu-se ca o specie a autenticului și sincerului. Romanul e, de fapt, o sinteză a conștiinței (G. Călinescu a făcut adevărate sinteze ale conștiinței naționale, cu care, în fond, s-a identificat toată viața). În roman, omul trebuie să se regăsească. În roman, gândirea, sub forma ideilor incarnate și în mișcare, trebuie să conducă la meditații asupra omului, epocii, lumii. Din aproape în aproape, aceste obligații cresc pînă la monumental, și romancierul devine unul din cei mai responsabili artiști ai epocii sale.

Cunoscînd toate aceste adevăruri, deseori ignorate de romancierii, G. Călinescu a căutat să le deschidă în pagini. Este ceea ce putem numi un bun și superior profesionism. A ști să scrii un roman înseamnă a fi conștient de aceste adevăruri, a lupta să le aplici pas cu pas, a nu încerca să fugi de ele nici în acrobația intelectuală nici în ispită frumosoasă. Bun profesionist, onest meserias, care nu ignoră nici un secret al meseriei și respectă toate tradițiile, regulile și ceremoniile, G. Călinescu a fost un artist adevărat, contestabil numai din perspectiva gustului. Restul sînt realizări obiective, pe care nu le putem nega decât cu rea credință. Iar pentru romancierii de azi, uneori lipsiți de noțiuni elementare, alteori stăpîniți de estetici momentane și ultime, G. Călinescu poate fi cea mai completă lecție de proză pe care o cuprinde ficțiunea română modernă. Dovadă faptul că, după patru decenii de abundență producție literară coexistentă cu opera călinesciană, romanele lui G. Călinescu rămîn ca valori și ca sigure reproduceri și individualități sociale. (Ce e mai semnificativ decât faptul că G. Călinescu, la curent cu toate modernismele, a dat prozele sale o modernitate adevărată, nu aceea a aparenței, a învelisului, ci a temelor, a atitudinilor, a concluziilor și soluțiilor?). Roma-

PETRU POPESCU

George Călinescu în vizită la Muzeul din Craiova

G. CĂLINESCU ȘI „JURNALUL LITERAR”

Scoasă la Iași în 1939, de către G. Călinescu Jurnalul literar își propunea, pe de o parte, informarea literară a publicului cititor, pe de alta formarea unor tineri critici și istorici literari, capabili să reliefeze valorile literaturii românești din perspectiva celei universale.

Subintitulată „foaie săptămînală de critică și informație literară” Jurnalul literar a fost, în primul rînd, o publicație de direcție în critica literară. În ciuda numeroaselor rubrici (Poezie, Estetica limbii, Documente, Istorie literară, Cronici, Figuri contemporane, Recenzii, Carnet săptămînal, Cronica mizantropului, Bibliografie, Indiscreții și anecdote etc.), cele 53 de numere ale revistei de sub direcția lui G. Călinescu scot pe primul plan importanța criticii literare, deși pot fi citate și unele lucrări beletristice notabile, semnate de Victor Eftimiu, G. Murnu, Magda Isanos și E. Camilar. Acest lucru este exprimat explicit chiar în programul revistei, intitulat **Cuvînt pentru început**: „Este vreme să discutăm despre arte cu apîrindere și să le promovăm, să scriem, să pictăm... Deocamdată avem reviste foarte frumoase, dar una vie încă nu: unele sînt publicații de direcție politică ce primesc literatura numai ca un accesoriu: altele sînt reviste, desigur simpatice, de solidaritate între bătrînii nemulțumiți și tinerii grăbiți. De bună seamă că o revistă trebuie să simbolizeze înfrățirea generațiilor (și prin partea istorică a jurnalului nostru noi o confundăm), dar în spiritul adevărului. Vom face, dar, o revistă de critică generală... vestim că vom recenza toate operele ce ni se vor trimite, fără deosebire. Jurnalul nostru va da o iconă integrală a literaturii noastre. Primim colaborarea oricui în spiritul nostru, mai degrabă informativ și critic”.

Așa se explică de ce teoretizările sînt puțin numeroase în paginile Jurnalului literar. Unele observații generale, vizînd principii metodologice de critică și istorie literară, întîlnim doar în articolele lui G. Călinescu. Mărturisind un „patriotism ardent, patriotismul nostru e constructiv” (vezi **Rătăcirii**, nr. 5), conducătorul revistei își concretiza afirmația arătînd necesitatea unei propagande a culturii românești, realizarea unor lucrări literare de sinteză, care să stabilească o ierarhie a valorilor. În articolul **Războiul și literatura** (nr. 52) G. Călinescu se exprima astfel: „A face bilanțul literaturii noastre, a cîntări și stabili valorile, a studia amănunțit toate rezervele noastre intelectuale, a le consemna în opere temeinice, iată datoria intelectualului... de a răspunde oricărui străin: avem valori temeinice care sînt acestea și acestea”. Mai ales articolele-pamflet de la rubrica **Cronica mizantropului** (semnate de G. Călinescu cu pseudonimul **Aristarc**) se referă la cele mai variate aspecte ale vieții sociale și culturale. Ironia și verva scintiletoare, limbajul și tonul direct, asociațiile cele mai neașteptate, toate acestea aveau consistență și originalitate articolelor lui G. Călinescu. Unele dintre ele: **Occidentalul, Orientalul, Mica soră latină, De ce nu se citește?** vizează cosmopolitismul și lenea intelectuală, superficialitatea și vidul afectiv al unor pseudointelectuali din acea perioadă de confuzii și traumatisme morale. Apărînd tradiția culturii românești împotriva unor false valori estetice, voit moderne, conducătorul revistei afirma tranșant că „literatura română se compune din toate scrierile proeminente în limba română”. Cît privește critica literară, ea are menirea „de a arăta viitorilor creatori drumurile artei” (vezi **Avem un program**, nr. 13).

Unor asemenea puncte de vedere le răspunde integral activitatea lui George Călinescu în cadrul revistei. Cum e și firesc, cele mai multe materiale publicate îi aparțin. Mai ales câteva studii din paginile Jurnalului literar, imbinînd o erudiție călinesciană cu o analiză pătrunzătoare, subtilă și personală, sînt esențiale pentru istoria literaturii române. Publicate ca **fișe literare**, ele au intrat mai târziu, cu modificări sau fără, în monumentală **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent**, 1941. Unele dintre ele sînt succinte portrete, axate pe caracterizări memorabile și definitive ale scriitorilor respectivi.

Alături de G. Călinescu, au colaborat cu contribuții de istorie literară și estetică, Izabela Sadoveanu, Sanda Popescu, Mircea Lazăr, Sașa Pană, I. Masoff, P. V. Haneș, I. M. Marin, G. D. Loghin, Mircea Mancaș, F. Tornea, Șt. Tita, Mihai Cruceanu și Mircea Bîrsan.

În afară de unele traduceri, Jurnalul literar a popularizat prin studii, medaliaone și texte antologice, figuri reprezentative ale culturii universale: Gauguin, Gogol, Daumier, Voltaire, R. Rolland, Musset, R. M. Rilke, Maupassant, Cervantes, Proust, A. France, F. Villon, Lermontov, Horățiu, Flaubert, Enescu ș.a.

Fără să marcheze o etapă în dezvoltarea presei literare românești, Jurnalul literar (va fi reluat titlul în 1947) a dat, prin G. Călinescu, contribuții valoroase dedicate istoriei literaturii române, a informat, obiectiv și multilateral, publicul cititor asupra „mișcărilor literare” în epocă. În cadrul ei s-au format cîțiva viitori istorici literari de prestigiu: G. Ivașcu, Al. Piru și Adrian Marino (ultimii doi sînt călinescieni în bunul înțeles al cuvîntului).

În acest fel, Jurnalul literar a fost o școală a tinerilor cercetători, condusă de un mare intelectual și spirit creator: G. Călinescu.

ILIE DAN

— PROFESORUL

repede, la dispoziția publicului. Marea lui Istorie a literaturii îmi amintesc că s-a epuizat într-o săptămînă.

Știu că George Călinescu are admiratori lătră rezervă după cum are și detractori. Nu este căderea mea să cîntăresc de partea cui înclină balanța.

Dar nu voi putea ascunde un lucru la care s-au mai gîndit, cu siguranță, și alții și care mi se pare, cu deosebire, caracteristic. Au fost specialiști care s-au ocupat o viață întreagă de opera unui singur scriitor și n-au putut ajunge la concluzii pe care să le accepte toată lumea. George Călinescu ne-a dat, în Istoria literaturii ori în alte lucrări ale sale, unele caracterizări de opere și de oameni care nu vor mai putea fi modificate, în esența lor, și ne gîndim la spusele sale asupra lui I. Budai-Deleanu, ori asupra lui Rebeanu, asupra lui Slavici ori a lui Sadoveanu, a lui Caragiale și a lui Eminescu, a lui Ion Creangă ori a lui Octavian Goga, a lui Nicolae Iorga și Lucian Blaga etc. Adevărurile cele mai adînci erau învăluite adesea, într-o poezie inegalabilă ca în acest final din „Viața lui Eminescu”.... „cel mai mare poet, pe care l-a lăsat în via și l-a vădat, poezie, pămîntul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și cîte o stea va veșteji pe cer în depărtări, pînă cînd acest pămînt să-și strîngă toate sevele și să le ridice în țeara subțire a altui

crin de tîria parfumurilor sale” sau ca în aceeași „eligie” a lui M. Sadoveanu și a eroierii săi: „De cîte ori am fost la M. Sadoveanu, m-am așteptat să mă întîmpine Haia Sanis, Ștefan cel Mare ori Mițea Cocor și să mă călăuzească sus pe scări pînă înaintea ușii de lemn întunecat, înapoia căreia așteaptă părintele lor. Ei nu s-au ivit, dar mi-am zis că totuși trebuie să se ale neapărat pe undeva, Domnul vestit în vreo chilie, ceilalți prin vreun colț potrivit cu fapșura lor. La mulți scriitori ești încredințat că vei găsi raturile de cărți, o masă încercată de hîrtii și mari călimări cu multe condeie, în line o ostentație de acest soi de atelier. La M. Sadoveanu cauți însă cu ochii, măcar sus, curtea lui de eroi în trunte cu Ștefan mărețul voevod, și cu Nicoară Potcoavă, însă aceștia îți răsar numai aerian în sala cea vastă a gîndului, în care nu ați nici o figură teatrală, ci numai o mare și solemnă tihnă, înalt dibuit cu privirea marele Jilț pe care sîd Liniștea” (Cronicele optimistului, 1964, p. 308—309).

Cel care l-au ascultat, la cursuri, nu vor putea uita lectura voit uniformă a poeziilor cutărui autor și motivarea că numai poetul care rezistă unei asemenea lecturi e scriitor adevărat.

Nu vom uita nici vizitele pe care l le-am făcut, acasă, de unde ne întorceam totdeauna îmbogății sufletește. Memorabilă rămîne, în amintirea mea, discuția pe care am avut-o, în

strada Vlădescu, din București, cu el și cu D. Popovici de la Cluj, ca și numeroasele ședințe din secția de limbă și literatură de la Academie, unde Călinescu ne apărea, adesea, ca un vulcan, în plină erupție. Păștrez, încă, decupată din numărul din 23 ianuarie 1944, al revistei „Vremea”, pagina cu cele 12 poezii semnate de George Călinescu (printre ele și „Mărul lălat”) și-mi amintesc discuțiile vii pe care le-am purtat, în jurul lor, cu colegii de universitate, pe malul Tîrnavei ori pe drumul care duce, peste deal, de la Tîrnăveni spre Mediaș, pe unde ne aflam în vremea aceea mobilizați.

Îmi amintesc, apoi, cum, altădată, pe drumul dintre Sebeș-Alba și Lăncrăm, satul natal al lui Lucian Blaga, nu ne abăteam de la subiectul cu impus de geografia literară declă spre a evada în paginile fără sfîrșit, una mai instructivă declă alta, ale Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent.

Moartea lui prematură a intristat toate conștiințele. Regretul de a nu-l mai auzi niciodată sporește, pe zi ce trece, durerea noastră. Genezațiile viitoare, care nu-l vor cunoaște declă din scrierile rămase de la el, nu vor avea declă o imagine parțială a personalității sale.

Noi, cei care am crescut în umbra lui, putem afirma că ori de cîte ori îl ascultam aveam certitudinea că ne găsim în fața unui om neobișnuit. Că niciodată nu regretam întîlnirea cu el. Că tot ce spunea pleca dintr-o convingere nestrămutată a celui care stă în slujba adevărului și nu se dovedește semănător de cuvinte deșarte. Puterea lui de convingere iz-

vora, fără îndoielă, din conștiința că un intelectual adevărat are datoria elementară de a pune, totdeauna, cauza comună mai presus de cea individuală, că glasul conștiinței profesionale nu poate fi întunecat de mărunte interese personale.

George Călinescu era conștient și suplinitor, la Universitatea din Iași, cînd un fost și viitor ministru, care cocheta cu muzele, i-a acordat un interviu pentru o revistă de literatură. Dar nici literatură, nici oratoria ministrului nu prea erau pe placul lui Călinescu și lucrul acesta se putea descifra, ușor, printre rînduri. L-a descifrat, se înțelege, și ministrul și, întîlnindu-l peste cîteva zile, i-a răspuns: „Domnule Călinescu, dumneata m-ai cam caricaturizat pe mine”. Răspunsul a urmat pe neașteptate, scurt și neiertător: „Așa v-am văzut eu, domnule profesor”!

Om de mare cultură și patriot înfălcărat, scriitor de genul care s-a manifestat pe planul multilateral, profesor inegalabil, George Călinescu este una dintre personalitățile de elită ale acestui pămînt, din familia lui D. Cantemir și a lui Hasdeu, a lui N. Iorga și a lui Lucian Blaga, care justifica, alături de Ștefan cel Mare și de Avram Iancu, de Eminescu și de M. Sadoveanu nu numai o existență oarecare în lume ci și dreptul nostru de a trăi. Cărțile sale ne vor spori mîndria că aparținem aceluiași popor, din care s-a născut el, și vor lumina cădrile întortocheate ale multor generații de tineri care vor veni după noi.

G. ISTRATE

1) Cronicele optimistului, Buc., 1964, p. 308—309.

SHAKESPEARE CONTEMPORANUL NOSTRU

Cartea lui Jan Kott despre Shakespeare apare relativ târziu la noi, dar apare într-un moment care aruncă o nouă lumină asupra ei: Beckett a obținut premiul Nobel, Ionescu a pătuns la Academiă franceză, noul teatru înregistrează un stupefiant (prin proporții) triumf mondial, pulverizând o sistematică și obstinată opoziție (devenită acum ridicolă). Cind își publica la Varșovia, în 1962, Schițele despre Shakespeare, Jan Kott făcea încă figură de pionier temerar: acel Shakespeare pe care el îl reconstituia era un „Shakespeare crud și adevărat”; imagine radical diferită nu numai de rozele Povestiri după Shakespeare de Mary și Charles Lamb, care constituie, pentru mulți, primul contact, în anii copilăriei, cu opera shakespeariană, ci și de nenumărate exegeze, dintre care unele, deși la antipodul interpretării lui Kott, nu sînt, firește, anulate de acesta. Pentru prima oară, un critic încerca să arate că genialitatea și măreția autorului Regelui Lear rezulta și din faptul că a prefigurat pe Beckett, Ionescu, Genêt, Sartre, Dürrenmatt, Artaud, Brecht, că a presimțit suprarealismul, umorul negru, monologul interior. Trebuie spus însă că eseu lui Jan Kott nu e rezultatul vreunui ambițios proiect de a găsi cu orice preț un precursor al noului teatru în persoana marelui Will. Roland Barthes considera că „nu e nici un

motiv ca critica să ia sursele literare ale unei opere, ale unui personaj sau ale unei situații drept fapte brute: dacă Racine îl alege pe Tacit, e poate pentru că există deja în Tacit fantasmă racinienă”; Jan Kott recunoaște în opera lui Shakespeare fantasmă beckettiană sau ionescienă, se întilnește cu monștrii lui Goya, identifică pe Vladimir și pe Estragon, pe Clov și pe Hamm. Tentativa lui Jan Kott e caracteristică unei bune părți a criticilor moderne: T. S. Eliot afirma că „nu este absurd ca trecutul să fie modificat de prezent, după cum prezentul este îndrumat de trecut”; experimentele teatrale din ultimele decenii, ca și întreaga evoluție istorică a societății în veacul nostru, au „modificat” opera lui Shakespeare, modificare ce formează însăși materia cărții lui Kott, ai cărei cititori sînt puși, destul de brutal, în situația de a opta, de a zice da sau nu acestei noi și nonconformiste viziuni; autorul aruncă de altfel, într-un pasionant text autobiografic (cf. Secolul 20, nr. 12, 1966), o lipsită de echivoc provocare: „spune-mi cum îl înțelegi pe Shakespeare și-am să-ți spun cine ești”.

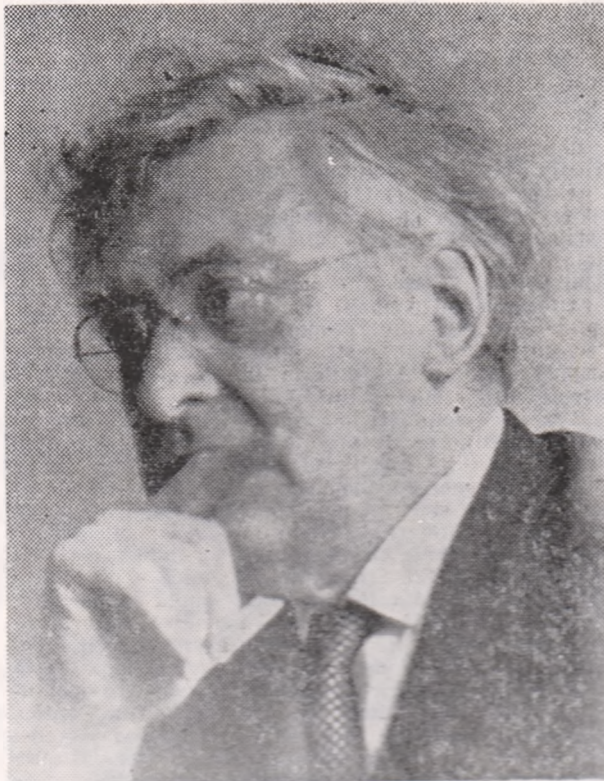
Dacă pînă nu de mult Shakespeare-ul lui Kott era considerat de unii mult prea crud și de loc adevărat, acum se emite adesea opinia că eseuștul polonez nici măcar nu a explorat întregul pelsaj sălbatic și terifiant al teatrului shakespearian, neglijind anumite aspecte ce i-ar fi furnizat admirabile argumente în sprijinul tezei sale. Într-un excelent articol Nicolae Balotă își exprima mirarea că necruțătoarea (de regulă) privire a criticului a dovedit o subită și inexplicabilă miopie eliminînd din aria discuției pe Timon din Atena: „Umanitatea în degradare, redusă la ființa tiritoare, la un fel de ultim reprezentant ascunzîndu-se în văgăuni, scociorînd din măruntașele pămîntului o ultimă rădăcină, iată limita la care a ajuns Shakespeare cu mult înaintea lui Beckett”. În ceea ce mă privește aș adăuga Neguțătorul din Venetia, piesă care nu a suscitat nici ea interesul lui Kott; despre Neguțătorul din Venetia Nicholas Rowe afirma însă în anul (val, nămic nu e nou sub soare!) 1709: „...Deși am văzut această piesă prezentată și jucată ca o comedie, iar rolul lui Ghillock interpretat de un excelent comic, totuși, nu pot să nu consider că a fost concepută de autor ca o tragedie. Există în ea un spirit de răzbunare atît de implacabil, o înverșunare și o ferocitate atît de turbate și o finalitate atît de singeroasă a cruzimii, încît nu sînt comparabile nici cu stilul, nici cu personajele unei comedii...”

În felul în care Jan Kott conduce analiza, lumea shakespeariană se suprapune adeseori în chip miraculos, lumii noastre. Hamlet, în secolul XX, citește nu pe Montaigne, ci pe Sartre, Camus sau Kafka, frunzărește blazat și disprețuitor ziarul apărut în dimineața respectivă, pe care îl aruncă apoi, rostînd melancolic, dar și cu o minie surdă: „Vorbe, vorbe, vorbe...” Celebra replică: „E ceva putred în Danemarca” dobindește rezonanțe tulburi, amenințătoare. La curtea Danemarcei o invizibilă dar atotputernică poliție secretă întreține o stufoasă stare de suspiciune, teroare și supraveghere reciprocă. Jan Kott consideră Hamlet în primul rînd o dramă politică și acest fapt, departe de a sărăci substanța capodoperei shakespeariene, îi conferă o răscolitoare actualitate. Troilus și Cressida e o enormă farsă, demitizantă și parodică, ce dovedește că „grotescul este mai nemilos decît tragedia”, cine a văzut montarea lui David Esrig de acum cîțiva ani și-a putut da seama cît e de fecundă interpretarea lui Kott. Macbeth folosește vocabularul existențialistilor, e preocupat de raportul existență-esență, e obsedat de actul alegerii. În Regele Lear tragicul și grotescul se întrepătrund pînă la confundare, „marile scene tragice sînt prezentate prin intermediul farselor”, Beckett poate fi „recunoscut” în nenumărate replici și situații scenice. Visul unei nopți de vară e o piesă a erotismului brutal, dezlănțuit, ca în textul lui Genêt, umorul negru, crud și scatologic, se alătură grotescului suprarealist și viziunilor bestiale ale lui Bosch și Goya. Tema din A douăsprezecea noapte este „delirul erotic, sau metamorfozele sexului”. Insula din Furtuna pare a fi pictată de „unul dintre cei mai mari vizionari al tuturor epocilor, precursorului barocului și al suprarealismului, nebulul Hieronymus Bosch”.

Detășate din context, rezumate, sintetizate, idelle lui Jan Kott pot părea șocante. Dar una din marile victorii ale autorului acestei cărți constă în stilul și în metoda critică. Profesor universitar și regizor de teatru, Jan Kott scrie (după mărturiile celor ce l-au cunoscut) așa cum vorbește: simplu, cu fraze scurte, insistînd (fără teama de a se repeta) asupra unei idei pentru a convinge studenții sau actorii cărora li se adresează. Nu se îndepărtează niciodată de text, folosește fără rețineri citatele elocvente, înclt, la un moment dat, furat de logica argumentației și de bogăția exemplificărilor, toate aceste idei și se par de domeniul evidențel. Shakespeare, contemporanul nostru e o carte care te captivează și te angajează la fiecare pagină.

Nu mi explic această strălucită reușită decît într-un singur fel: cartea e scrisă de un om care ne este, în chip profund și autentic, contemporan.

AL. CALINESCU

RAYMOND QUENEAU

„In Le Havre m-am născut, la douăzeci și șase de ani, în 1903, într-o familie modestă. Mama mea, Marie, o maritimă — tata, la fel, teștăgar — toatăna de bunămînă.”

Așa începe romanul Chêne et chien — unicul roman autobiografic în care vechiul scriitor vicedă — de o sinceritate fără egal, aparținînd marelui post-romancier Raymond Queneau. E greu de presupus că vreo experiență de viață sau de literatură i-ar fi rămas strălucită în minte. Queneau se mișcă la fel de ușor și alături de fizic și de biologie, în istoria artei și a religiei, în matematică și în lingvistică. Veritabil encicloped al vremurilor noastre, preocupat mai presus de orice de tainele limbajului. Un inovator în multe privințe, devotîndu-se existențialismului și noului roman, oferindu-le însă tuturor o lecție inimitabilă: umorul. Risul lui Queneau, cald și înțelegător, uneori simpțu suris încuș, alături hohot gras, stă caldă depășirilor durerilor și tristeților ființei umane.

Au apărut pînă în prezent: peste zece cicluri de poeme (cel mai cuprinzător: *Si tu l'imagine*, 1952); treisprezece romane (primul și poate cel mai profund: *Le Chiendent*, 1933; cel mai popular: *Zarte dans le métro*, 1959; cel mai recent: *Le vol d'Icare*, 1968); diferite volume de eseuri (cel mai caracteristic: *Bâtons, chaises et lettres*, 1950).

Versurile pe care le prezentăm aci fac parte dintr-un ciclu de unsprezece poeme și au fost scrise probabil în perioada 1943—48, fiind incluse în *Si tu l'imagine*.

PENTRU O ARTĂ POETICĂ

3.

Bine alese bine plasate se știe
cîteva cuvinte fac o poezie
să-ndrăgești cuvîntul unica problemă
ca să scrii o poezie
nu orîcind știi ce te-mbie
cînd se naște-o poezie
tre' să cați la urmă tema
ca să-nțitulezi poema
plîngi și rizi de ori o mie
pe cînd scrii o poezie
are-ntotdeauna un nușce extrem
un poem

5.

Doamne sfînte doamne sfînte ce-aș mai scrie un mic
poem
Na că tocmai trece unul
Pui pui pui
vino-ncoace să te-ntub
în firul salbei poemelor mele
vino-ncoace să te-ntub
în comprimatul operelor mele complete
vino-ncoace să te-mpîpăiesc
și să te-nrim
și să te-nrim
și să te-nrim
și să te-nrim
și să te-nrim
și să te-nrim
și să te-nrim
și să te-nrim

porcu s-a cărat

7.

Cînd se plitesc poezii li se mai năza-
Re să ia pana și să scrie un po-
Em se-nțelege că-n atari condiții te cam aga-
Sează puțintel citeodată poezia po-
Ezia

9.

Inesară
dac-aș scrie un poem
pentru posteritate?
droce
grozavă idee
mă simt sigur pe mine
ii dau drumu
și
că
tre
posteritate
zic rahat și rahat
și rarararar
strașnic amăgît
posteritate
care-și aștepta poemul
a dar

(În românește de VAL. PANAITESCU)

CURIER

AVATATURILE CONTESTĂRII

„Am scris această carte socotind-o drept o izbucnire și în același timp o ușurare a tinereții mele, sîmță de ea însăși, drept o spovedanie a unei epoci, a unei generații de intelectuali...” marturisea Giovanni Papini la prima întilnire cu cititorul român, mijlocită în 1923 de traducerea lui Călinescu. O generație italiană de început de secol care fusese martora amuzării vocii lui Carducci și a zenitului gloriei lui d'Annunzio: „Il Malavoglia” lui Giovanni Verga își aștepta consacarea, iar Croce nu reușise încă să-și impună sistemul de cugetare.

Apărut în 1912, romanul „Un uomo finito” era expresia unui virulent spirit contestațiar impregnât de nostalgia apusei glorie și a renașterii toscane, fiind nu mai puțin confesiunea de un autentic dramaturg a unui om „fără conștientă”, pîecat din adolescență fără a atinge maturitatea, obsedat de amuzarea desprinderii terestre fără să atingă însă cerul.

Retras în căminul pustiu al mirantropiei și făcîndu-și din arsoare plînea cea de toate zilele, scriitorul florentin respinge cu încapăținare orice concesie, afară de cea care trebuie plătită cu viața, pentru a atinge dimensiunile supraomului pornit la cucerirea deplină a spiritului și culturii (după cum remarcă Edgar Papa în pertinența sa prefață, naturismului lui d'Annunzio și futurismului lui Marinetti plătesc și ele tribut teoriei supraomului nietzschean). Dar enciclopedul serial nu este adevărată obsedă de cunoaștere după cum pasivitate lui Papini pentru Toscana naturală, pentru polemică și celebritate nu pot substitui adevărată iubire ce trebuie să stea la baza creației.

Nu! aporie revolta împotriva immobilismului, setea de înnoire, în timp ce individualismul și subiectivismul trînt la sensibilitatea romantică. Datorăm lui Ștefan Aug. Dabovș această nouă și supă versiune românească a „neia” din cele mai contorsionate autobiografii spirituale ale veacului nostru care este *Un om sfîrșit*.

ULTIMUL

SCRIITOR GOTIC

Lovecraft se înscrie în tradiția literară a noii Anglii care, de la Hawthorne și Emerson la Henry James a ilustrat unul din cei mai plini de sevă lăstari ai literaturii fantastice. Implantînd teme clasice acestei literaturi, făcînd clici tranzitive între știință și mitologie, opera sa pregătește într-adevăr terenul pentru știința — ficțio. Dar a o circumscrie la această singură expresie înseamnă a neglija o evidență: Lovecraft anunță mai degrabă un sfîrșit decît un început. Omul a căutat să înțeleagă și încapă în caseta tipografică a unui volum (născut în 1890 și mort în 1937, n-a părăsit „postul său de observație asupra realității” din imobilul 10 de pe Barnes Street, orașul Providence, decît o singură dată: pentru a contracta o elementară căsătorie la New-York) a fost un lanus cu preferințe pentru trecut. Unic vehicul pentru pelerinajul în simbolic sens invers celui al lui Columbus, înspre ereditatea anglosaxonă, este visul: „De-a lungul anilor, visele sale îl chemaseră îndărăt și, prin toate voinele suprapuse ale străbunilor săi, ele păreau să-l împingă spre o enigmatică origine ancestrală” (Randolph Carter în *Demonii și minuni*). Plonjarea în universul viselor și trezirea unor entități monstruoase în așteptare sub suprafața lumii reale sînt, după Robert Louis (Magazine littéraire, decembrie 1969), două direcții complementare ale acestui gen. Marii străbuni descinși din legendă fundamentală trăiesc încă și sînt gata să reîntre în posesia acestui pămînt. Tensiunea și aroarea se nasc din așteptarea înfrîngii cu inexplicabilul, indescribibilul — cuvinte ce revin des sub pana lui Lovecraft, iar căderea lui poate avea loc nu numai în spațiul bibliotecii fictive a lui Borges — majoritatea eroilor lui Lovecraft sînt universitari — ca în Manuscrisele Pnackthice Necronion, ci și printre rînelne australiene (Abisul timpului) sau pelsajul polar (Munții halucinați), cadru pentru dezlănțuirea forțelor cosmice. În pragul revelației finale, unde se opresc povestirile esteul mai pascalian dintre scriitorii fantastici” atîna intensitatea maximă. În „Cahiers de L'Interne” Francis Lacassin notează: „Dacă fantasticul se delecte ca o celebrare a morții, science — fiction — ca o reverie în lala înfrîngii, opera lui Lovecraft este atînci o îndelungă meditație asupra universului și destinului”.

M. UNGUREAN

R. M. BILKE

Memorialistica tînde de la un timp să fie un ecran viu al unor evenimente, fapte petrecute, o căutare a timpului pierdut în realitatea lui cea mai complexă. O asemenea redescoperire a unui vrem trecut realizează traducătorul Zoltan Frányó în revista *Înșul literar* (nr. 1, 1970, p. 49—54). Tema memorialistică este atmosfera literară a Vienei în timpul primului război mondial, unde scriitorul a avut ocazia să cunoască o multime de nume reprezentative ale literaturii universale. Reținem portretul poetului Rainer Maria Rilke: „Era deosebit de vioi, un „causeur” spiritual strălucit, avea „un umor ales” și o „ironie caustică”. Paralel cu evocarea prieteniei cu Rilke, Zoltan Frányó amintiește și de poetul Hugo von Hofmannsthal a cărui casă de la marginea Vienei era deschisă în permanență scriitorilor. Surprinde în amintirile traducătorului naturalețea expunerii, efectiva participare la cele relatate. Textul memorialistic reprezintă un document prețios pentru cunoașterea poetului, pentru biografia sa spirituală. Continuarea elețiilor și scrierea primului sonet către Orpheu nu era posibilă fără atmosfera și condițiile speciale de lucru care i-au fost create de generalul Hohn, un pasionat al literelor.

M. D.

POEZII

ELISABETHANI

Eveniment editorial la Seghers: o antologie în limba de Poeme elisabethane, alese și traduse de Philippe de Rothschild, cu un studiu introductiv aparținînd specialistului (și poetului) britanic Stephen Spender și cu o prefață a lui André Pieyre de Mandiargues. Pentru Stephen Spender, originalitatea poeziei elisabethane decurge în primul rînd din paralelismul dintre asimilarea îndreptată a noului și reînnoirea vechilor surse ale clasicismului: „Elisabethanii, întindu-se de un viitor ce ar putea înghiți trecutului, cheamă în ajutor Roma și Atena. Totodată, această perioadă prezintă o curioasă evoluție: poezia începuturilor e mai complexă decît pare, aceea ce vine mai tîrziu încearcă o reînnoire a simplității și inocenței; marelui soare elisabethani i se va opune apoi luna puritană a lui Milton”.

Antologia include un număr de treizeci de poezi, acoperind o perioadă ce nu se limitează la domnia Elisabetei: sînt prezenți Shakespeare, Ben Jonson, Marlowe, John Donne, Robert Herrick, Samuel Daniel, Richard Lovelace, Henry Vaughan etc. Cîntecul și liric, volumul a sîrînit un imens succes suscitînd cele mai diferite reacții. Celebrul George Steiner, profesor la Cambridge, scoțînd în evidență unele reușite remarcabile, reproșează însă traducătorului o serie de inadvergențe, echivalențe aproximative sau arbitrarie. Selecția i se pare autorului Morții tragediei destul de discutabilă (dar există oare o selecție perfectă?): regretabilă e absența unor poezi precum Ford, Welter sau Gascigne, iar alteori — la Ben Jonson, Marlowe și Sidney — alegerea textelor e făcută cu un gust îndoielnic și, mai ales, după niște criterii cu totul misterioase. Și mai severă este Hélène Cloux, specialistă eminentă, ce consideră că versiunea franceză depășește nepermis de mult limitele „înfrîngii” inevitabile. Făcîndu-se ecol publicului larg, Robert Kanters vede în această carte o admirabilă ocazie de a descoperi „o lume prodigios de bogată și variată, în care exigența imaginilor și a formelor corespunde nu unui capriciu sau unei prețiozități, ci unei exuberanțe și exaltări a spiritului ce se orolose în atîpătura planeta în toate dimensiunile ei”. De remarcă vocea crescîndă de care se bucură în Franța poezia barocă și „metalizată”: antologia lui Philippe de Rothschild vine după o mult discutată carte a lui Jean-Pierre Altal despre *Imaginile metafizice și după celebrele culegeri de poezie barocă datorate lui Jean Rousset și Albert-Marie Schmidt*, iar acum, paralel cu *Poemele elisabethane*, Seghers lansează și un *Trésor de la poésie baroque et française* realizat de André Blanchard.

AL. C.

M. JACTA:

PROCESE CELEBRE

Drumul unor opere artistice excepționale, rezultat firesc al unor concepții despre viață și societate efectiv superioare nu a fost totdeauna liber, ci barat de anumite convenții, de mici sau mari reguli nescrise pe care un regim ultrareacionar le aplică fără șovăire. Literatura progresivă, ca reflecție a unor realități sociale și estetice a fost nevoită nu o dată să-și aperi prin reprezentanții ei de frunte operele. Legile au împiedicat în repetate rânduri răspîndirea creațiilor de valoare prin controlul sever asupra lor. În Marea Britanie, prin 1857, se vota o lege împotriva scrierilor licențioase și se controlau de asemenea periodicele care publicau asemenea „scandaloase” articole sau lucrări epice. Retrogriazi și falși puritani își apărau cu îndrjire clanul, morala și situațiile create, dar adevărul și dreptatea a reușit totdeauna să domine. Cartea lui M. Jacta este o imagine vie a unor procese celebre care au avut loc, de-a lungul istoriei, în cultură și știință. Ea ducă la concluzia că orice evoluție, inovație, îndreptare creatoare, orice manifestare spirituală pusă în slujba libertății, a omului este un act de justificare a unor idei progresiste, în fond a unei existențe umane. Procesele literare deschise lui Flaubert și Baudelaire sînt mărturii ale opacității tipice din acea epocă, atîtîndu-se care devalua gradul de receptare a unor opere fundamentale ale literaturii franceze. Ele reprezintă însă un efect contrariu: arată cu precizie falșitatea unei morale publice și a unui regim care înfruntă orice reformism declarat. Procesele celebre marchează o filozofie a libertății în creație, un refuz total și categoric al ideilor retrograde, antisociale.

Privind lucrările de la mare înălțime, ni se pare că toate disciplinele științifice se încadrează într-un statut unic, că există un fel de model neștatut al științei, căruia trebuie să i se subordoneze orice efort, dacă aspiră să fie încoronat cu acest titlu. Ca întotdeauna, realitatea se arată a fi mult mai complexă și mai diversă. Într-o analiză mai atentă la particularități, constatăm că știința se intruchipează în modele variate și că diversele discipline se apropie mai mult sau mai puțin de aceste modele.

Să ne îndreptăm atenția, din această perspectivă, asupra logicii.

Mulțimea și diversitatea interpretărilor asupra statutului acestei discipline, poate cea mai veche dintre toate, sînt de-a dreptul derutante. Mai întâi nu știm sigur dacă logica este o știință. În ipoteza că se înscrie în această arie, definițiile cele mai variate sînt propuse: de la știința formelor gândirii (I. Kant) la teoria argumentării (logicieni diverși), de la știința tipurilor de ordine (J. Royce) la fizica obiectului în general (F. Gonseth), de la teoria implicației (Cohen-Nagel) la știința formei abstracte (H. N. Lee) și multe altele. Pe de altă parte, însuși creatorul logicii formale, Aristotel, ne surprinde prin omisiunea logicii din clasificarea științelor. Continuând această linie, urmașii săi au intitulat-o organon, adică instrument al științei, nu știință propriu-zisă. Mediivalii gîndeau și ei că logica nu poate fi o știință, deoarece este modus scientiarum, modul oricărei științe. Pentru logicienii de la Port-Royal, logica este o artă, pentru Sigwart — o tehnologie, iar pentru Wundt — o știință normativă.

Urmează să cercetăm dacă logica modernă nu a reușit să arunce o lumină nouă și asupra acestei probleme cu grave implicații filosofice.

Logica matematică a contemporaneității a fost făurită în cadrul filosofiei neopozitiviste și ea poartă, desigur, în forma ei primă și în unele dezvoltări peceata acestei origini. Putem separa însă, și trebuie să o facem, ideile valorificabile, a căror valoare este independentă de poziția filosofică, de opi-

rii analitic ori sintetic al propoziției în raport cu sistemul deductiv în care o încadrăm a fost reliefată la noi de F. Tuțugan, care afirmă că o propoziție este analitică sau sintetică numai în raport cu alta. La acestea trebuie să adăugăm observația pertinentă a lui Sigwart, reluată la noi de F. Tuțugan, că deducția nu face decît să transmită caracterul analitic sau sintetic de la premise la concluzie. Aceasta înseamnă, că, în concepția lui Frege, mai urmează să demonstrăm că axiomele logice sînt de natură analitică: dificultatea este doar deplasată de la teoreme la axiome.

Mai simple și mai convingătoare sînt indicațiile lui Wittgenstein, care de fapt traduc în extensiune modernă intențiile lui Leibniz. În timp ce adevărul sau falsitatea propozițiilor extralogice nu poate fi recunoscut numai prin examinarea propoziției, adevărul propozițiilor logice răsare numai din sensul termenilor și structura propoziției. Wittgenstein insistă asupra acestui criteriu intern al analiticității: „Fiecare tautologie arată ea însăși că este o tautologie” (prop. 6. 127). „Se poate oricînd concepe logica în așa fel încît fiecare propoziție să fie propria sa demonstrație” (prop. 6. 1265). „Este caracterul specific al propozițiilor logice că se poate recunoaște numai după simbolul ei sînt adevărate și acest fapt conține în sine întreaga filosofie a logicii” (prop. 6. 113). „Pentru ca propoziții legate într-un anumit fel să creeze o tautologie trebuie ca ele să aibă anumite proprietăți de structură” (prop. 6. 12). Structura tautologică a propozițiilor logice este dezvoltată prin procedeu simplu al tabelelor de adevăr, pe care Wittgenstein l-a imaginat și utilizat în acest scop. Dacă totuși folosim demonstrații deductive în logică, procedăm astfel fiindcă „demonstrația în logică este numai un expedient mecanic pentru o recunoaștere mai ușoară a tautologiei, acolo unde ea este complicată” (prop. 6. 1262). Wittgenstein trece curajos la repudierea metodei axiomatice folosite în logică, adică a stilului demonstrativ promovat de Frege și Russel. Demonstrația axiomatice face să genereze tautologii din alte tautologii cu ajutorul anumitor operații. Această metodă este inadecvată pentru logică: „Firește acest mod de a arăta că propozițiile ei sînt tautologii este cu totul neesențial pentru logică. Tocmai pentru că propozițiile, de la care pornește demonstrația, trebuie să arate fără demonstrație că sînt tautologii” (prop. 6. 126). În logică trebuie și pot fi dovedite toate propozițiile, ceea ce metoda tabelelor de adevăr face într-adevăr posibil (pentru partea decidabilă a logicii). Se vede că axiomele logice, dacă vrem totuși să recurgem la ele, nu sînt propriu-zis axiome. Ele au caracter ipotetic, ca axiomele obișnuite, ci sînt categorice, demonstrabile prin metoda matriceală (cel puțin în calculul propozițional și calculul restrîns al predicatelor monadice). Ca tautologii, avînd aceeași matrice logică, orice lege logică poate fi derivată din oricare altă lege logică. Aceasta rezultă din însăși structura propoziției, nu este nevoie de regulile de inferență propuse de Frege și Russell (prop. 5. 13, 5. 132).

Dar motivul principal pentru respingerea axiomatice în logică este altul, mai hotărîtor. Este constatarea că „toate propozițiile logicii sînt egale de îndreptățite, nu se află printre ele legi de bază esențiale și propoziții deduse” (prop. 6. 127). Wittgenstein revine cu insistență asupra tezei că nu există o ierarhie a legilor logice: „În logică nu există nimic mai general și mai special” (prop. 5. 454); „Este clar: legile logice nu pot să se subordoneze ele însele iarăși unor legi logice” (prop. 6. 123). Iar explicația acestei stări de lucruri se află în faptul esențial că legile logice spun toate același lucru și deci în logică nu este posibilă vreo surpriză (prop. 5. 43, 6. 1251). Această intuiție a fost apoi confirmată prin procedeu formelor normale. Se demonstrează că toate tautologiile se reduc la aceeași formă normală disjunctivă cea mai scurtă, anume legea terțului exclus (p sau non p) care, de altfel, este echivalentă cu legea necontradicției (non p și non p-), cu legea identității (dacă p, atunci p) și cu oricare altă tautologie. Toate legile logice sînt prin urmare variante mai simple sau mai complexe ale legii terțului exclus (în calculul propozițional clasic). De asemenea ideea că nu este cazul să supunem logica procedurii axiomatizării s-a adevărat sub forma rezultatului surprinzător că logica — în întregime, ca „logica mare”, nu fragmente ale ei — nu poate fi axiomatizată, deoarece este un sistem incomplet și nedecidabil.

Din aceste vederi originale și pătrunzătoare ale lui Wittgenstein se degajă o concluzie tulburătoare, care înfruntă prejudecăți curente. Logica nu este un sistem ipotetic-deductiv, cum sînt îndeobște teoriile deductive. Ea nu este nici teorie, nici ipotetică, nici deductivă. Logica este oglindire directă, este categorică, este nediferențiată.

Dar dacă logica este o oglindire — și desigur nu senzorială — cum explicăm că ea nu se constituie ca o teorie? Cele două aserțiuni ale propoziției 6. 13 par greu de conciliat. Ni se pare că nu se deschid decît două alternative: sau logica este mai mult decît o teorie, sau este mai puțin decît o teorie. Sprijinindu-se pe însăși afirmația lui Wittgenstein că „Logica este transcendentă”. (ce urmează imediat în propoziția 6. 13), Ath. Joja optează pentru prima cale, oferind o interpretare kantiană. Experiența informă se organizează integrîndu-se în legile logice (Tribuna, 1968, 52). Din cealaltă perspectivă, A. Dumitriu, invocînd poziția aristotelică, înălțurîndu-l căreia logica nu era trecută printre științe, dar mai ales concepția familiară școlasticilor după care logica nu este o știință, ci modul oricărei științe („modus scientiarum”) și situînd pe Wittgenstein în continuarea acestei direcții, consideră logica nu ca o sumă de adevăruri, ci ca un mînnchi de scheme deductive, ca „ars procedendi” (Mecanismul logic al matematicilor, & 50).

Ni se pare că repulsia lui Wittgenstein față de ideea unei logici-teorie poate proveni și din împrejurarea că orice teorie presupune o operă de prelucrare și interpretare, cu aspecte eventual convenționale și subiective, care nu se potrivesc logicii. Logica nu pornește de la ipoteze, de la axiome, toate propozițiile ei sînt egal valabile (înăuntrul sistemului). Tautologiile oglîndesc direct țesătura realității, fără să fie necesar să trecem, ca în științele naturii, prin mijlocirea propozițiilor empirice, care trebuie prelucrate complex pînă a ajunge la teorie. Logica nu este o teorie: ea nu interpretează date. Logica este însuși arhetipul, însuși structura lumii. Poate că Wittgenstein a gîndit ceva în sensul identității hegeliene dintre real și rațional, ca deosebirea că el o închegea în atemporalitate, în timp ce Hegel o urmărea în sensul desfășurării. Logica nu este o teorie, pentru că ea este oarecum o super-teorie, presupunînd o perfectă adaequatio rei et intellectus.

Poziția singulară a logicii a fost demult presimțită. De aceea unii i-au și conferit demnitatea de „știință a științelor”. Doi mari gînditori s-au apropiat mai mult de această fîntă și au reușit, cel puțin în parte, să-i determine statutul propriu: Wittgenstein dinăuntru, în timp ce i-a făcut cunoscută structura originală, Hegel din afară dezvoltîndu-i semnificația ontică. Sînt două viziuni care se completează. Dar în timp ce Hegel a avut parte, prin Marx, Engels și Lenin, de interpretări strălucite care ni l-au transmis în versiune materialistă, Wittgenstein a fost respins de plano fără să fie înțeles. Tezele lui Wittgenstein asupra logicii merită, credem, să constituie punctul de plecare al unor reflecții sustinute, care la noi au fost inițiate de Ath. Joja și A. Dumitriu. Singularitatea logicii, iată o temă de viitor.

PETRE BOTEZATU

IORGU IORDAN: ALEXANDRU I. PHILIPPIDE*)

Ediția a II-a a volumului din seria de Opere de Ovid Densusianu (ediția înarhiată de Boris Cazacu, Valeriu Rusu, Ioan Șerb) și a unei monografii dedicate aceluiași lingvist (autor: Marin Bucur), a readus în prim plan valorificarea moștenirii științifice a marilor lingviști și filologi români. Pentru specialiști ca și pentru publicul larg interesat (elevi, studenți, profesori), un asemenea act de cultură implică reditarea în ediții științifice a celor mai importante lucrări (multe dintre ele de necunoscut în studiul istoric al limbii române), precum și elaborarea, în spirit obiectiv, a unor monografii care să pună în lumină profilul etic și spiritual al acestor învățați români. În acest fel nu numai că se cunoaște viața și activitatea lucrării în parte, ci se realizează și coordonatele unei viitoare lucrări de sinteză: istoria lingvisticii române.

Cea dintâi lucrare de acest gen este monografia Alexandru I. Philippide de acad. Iorgu Iordan.

Fost profesor la Universitatea din Iași timp de patru decenii, creator, aici, al unei școli filologice, reputat colaborator al unor reviste de prestigiu din țară și din străinătate (între care „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Arhiva”, „Zeitschrift für romanische Philologie”), autor al unei lucrări de mare erudiție și investigație lingvistică (Originea românilor, 2 vol.), colaborator la o operă științifică de interes național (Dicționarul Academiei), Alexandru I. Philippide a fost o personalitate complexă și deosebită. Culturii sale vaste (formată ca istoric și filolog clasic) i-a adăugat o nepoiză deosebită de cunoaștere, o exigență aproape neverosimilă față de alții și față de sine și un spirit polemic acerb, explicabil prin altitudinea sa transanț, prin nonconformism și prin „temperamentul său viflor”. Absorbția de muncă științifică, teroizată de imposibilitatea cunoașterii a tot ce s-a scris despre originea românilor, preocupat de cursuri și de studenți, el a rămas străin vieții publice. Pentru mulți, altă viață publică a sa cit și cea particulară au fost necunoscute. Așa se și explică de ce despre învățatul de la Iași s-a scris foarte puțin.

Elev, colaborator și succesori al lui Philippide la catedră, acad. Iorgu Iordan era cel mai îndrăgitor și realizator monografic dedicat profesorului său. L-a cunoscut în numeroase împrejurări („Sub diverse aspecte l-am cunoscut mai bine chiar decît membrii familiei lui”), a lucrat ani de-a rîndul alături de el și l-a deprins metoda riguroasă științifică, domnia sa este, fără îndoială, cel mai mare (în înțelesul exact al cuvîntului) dintre elevii lui Philippide.

Alături de o lămurire introductivă (p. 5-6), cartea cuprinde următoarele capitole: Omul (p. 7-11), Profesorul (p. 12-66), Savantul (p. 67-126), Considerații finale (p. 127-146). Lor li se adăugă un repertoriu bibliografic al operei filologului iesean (p. 149-155).

În ciuda unor date biografice puține, acad. Iorgu Iordan reușește să schițeze un expresiv portret al omului Philippide, personalitate puternică, dar contradictorie. Sînt discutate în acest capitol câteva aspecte biografice: ascendența grecească (născut în Birlad, la 1 mai 1850), studiile liceale și cele superioare la Iași, studiile la Halle, colaborarea la „Convorbiri literare”, moartea (12 august 1933). Completînd amănunțit documentar cu informații ale unor elevi ai lui Philippide și cu propriile-i amintiri, acad. Iorgu Iordan subliniază, cu finețe și pătrundere, ceea ce era original în spiritul complex al omului Philippide.

Cel de al doilea capitol prezintă activitatea de profesor a învățăturii ieseane, desigurată la Liceul Național și, mai ales, la Facultatea de litere din Iași, începînd cu anul 1893 (cînd s-a creat pentru el catedra de Filologie română) pînă în anul morții. Alături de invocarea unor idei pedagogice pe care Philippide le preconiza pentru un profesor de prestigiu, autorul monografiei insistă asupra tematicii cursurilor universitare ale profesorului său și ele reflectare a culturii sale filologice, a concepției neogrammatice, a metodei sale de predare. Interesante și personale sînt considerațiile cu privire la școala filologică ieseană, creată de Philippide și reprezentată de cîțiva elevi străluciți: V. Bogrea, G. Pascu, Iorgu Iordan, Ioan Ștăbel, Gheorghe Ivănescu.

Analiza concepției lingvistice și a operei lui Philippide se face în capitolul Savantul. Afirmăm că „Philippide a fost, în general vorbind, toată viața un neogrammatic” (p. 69) este argumentată cu numeroase idei și lapte de limbă din cele mai importante opere ale lui Philippide: Principii de istoria limbii (1894), Originea românilor (1925, 1928), Introducere în istoria limbii și literaturii române (1888), Gramatică elementară a limbii române (1897). Mai ales analiza amplă a Originii românilor lasă loc unor aprecieri și discoperi originale, autorul subliniind ceea ce are valoros această lucrare fundamentală, notînd însă și unele idei depășite de erudițiile cercetărilor istorice și arheologice actuale.

Considerațiile finale readuc în discuție principalele teze ale personalității lui Philippide, raportate la formarea sa intelectuală, la studiul germanic, lingvistic și etnografic și la temperamentul său. Sunt obiective, cu o claritate și precizie proprii savantului, monografiile acad. Iorgu Iordan, un carte numai o biografie științifică a unei mari personalități, ci și o pagină de rezistență din istoria filologiei românești. Calitatea fundamentală ale lui Philippide: modestia, probitatea științifică, respectul adevărului, se regăsesc în cartea fostului său elev. În acest fel monografia Alexandru I. Philippide de Iorgu Iordan este, deopotrivă, pe cel cîntărește un test dedicat și pe cel al omului ei.

I. DAN
* Editura științifică, 1969.

G.H. CRIȘMARU:

„Horia, Cloșca și Crișan”

CARENTE ÎN CERCETAREA SOCIOLOGICĂ RURALĂ

După cum este arhicunoscut, sintem posesorii unor bogate tradiții în domeniul sociologiei rurale — de certă valoare științifică și de o reală utilitate informațională, — care s-au impus atenției publice prin efort investigator și spirit analitic, prin pasiune intelectuală și prin expresie afectivă față de realitatea satelor noastre din trecut.

Momentul dominant al cercetărilor concrete de sociologie rurală în țara noastră îl constituie activitatea monografică de investigare a satelor noastre românești de către școala de renume mondială a lui Dimitrie Gusti, care continuă maniera științifică de cercetare a acestui domeniu inaugurată de către Ion Ionescu de la Brad și adăuga un număr dintre cele mai prestigioase pagini la cultura noastră din sfera vastă a științelor sociale. Existența activă a acestei școli s-a egalat pe o durată de peste două decenii, manifestându-se într-un efort constant de căutări și soluții, de angajări și analize care impresionează și astăzi prin profundeza lor faptică și prin medicalizitatea lor de alcătuire. Lucrările elaborate în acea școală, precum și celelalte scrieri orientate de metodologia gustiană se citește cu interes și cu multă utilitate informațională, făcându-ne să regretăm că cercetările de acest gen au fost abandonate în anul de după cel de al doilea război mondial.

Deși, în mod sporadic și sub o altă titulatură, s-au mai întreprins cercetări de teren în diferite localități din țară, deși s-au mai făcut încercări de analize comparative între satele din vremea când au fost monografiate de echipele școlii lui Dimitrie Gusti și actuala lor evoluție socială, totuși nu sintem în posesia unor date faptice satisfăcătoare și nu deținem informații necesare cu privire la aspectele majore ce definesc satele noastre în prezent. E drept că, în ultimul deceniu, s-au manifestat unele inițiative promițătoare și s-au întreprins acțiuni care puteau să devină veritabile probe de spirit novator, dacă nu alunecau în marasmul formulor obscure și dacă nu ar fi fost înlocuite judecata cu prejudecata. În unele cazuri, în locul unor descinderi de durată în cadrul unităților noastre agricole și în locul unor meticuloase investigații de date și situații, s-a recurs la juxtaponeri de citate din clasici și documente, la ajustări de exemple și la invocări de secvențe din ziare sau foi volante, ca apoi, pe baza acestora, să se construiască concluzii ample, cu pretinsă valabilitate generală, sau să se elaboreze teze

teoretizante cu așa zise funcții orientative. Au fost și situații în care, din spirit de precauție personală și din tendința de a evita o confruntare directă între ideile preconceptuate și realitatea faptică dată, s-a procedat la o curioasă analiză de ordin sociologic a unor largi fragmente din literatura noastră beletristică ce trata teme țărănești; sau la considerarea unor viguroase replici de semnificație epică, rostite de eroii acestor lucrări, ca material faptic potrivit pentru justificarea unor enunțuri arbitrare sau ca dovezi „probante” pentru cadrul tezelor aprioric construite de către autor, fără vreo preocupare sobră pentru depășirea manierelor comode și fără efortul angajant de cercetare a realității efective. În acest fel, s-a uzat la infinit de o conformism plat și de o rigiditate asfixiantă, s-a promovat în multe lucrări un schematicism dogmatic și o unilateralizare pernicioasă, exprimată în canoane conservatoare și în formule simplificatoare, adoptate mai ales dintr-o ortodoxă teamă de a nu greși.

Pentru evitarea unor astfel de lacune inhibative și pentru a se reda sociologiei rurale conținutul său real se impun cercetări de teren de largă cuprindere problematică și de nuanțată profunzime analitică, se cer investigații interdisciplinare autentice și confruntări meticuloase de fapte care să surprindă legitățile intrinseci ce caracterizează mediul actual agricol și să-l schițeze perspectiva obiectivă de evoluție ulterioară. În acest sens, trebuie să se studieze satul în efectiva lui autenticitate.

Cercetările trebuie oricând să dovedească o neclintită probitate științifică, o certă și îndubitabilă veridicitate de conținut, care să derive enunțurile din frecvențe descinderi în sfera fenomenelor rurale, din legături continui și de lungă durată cu realitatea satelor noastre. Care să ducă nu numai la o cunoaștere efectivă, ci și la o trăire afectivă a ceea ce se cercetează. Prin aceasta, s-ar înlătura ancorările ocazionale și contactele sporadice cu aria proceselor agrare, s-ar înlătura manifestările de diletanțism și tendințele turistice la sate, cu prelinse obiective de cercetare științifică, pornite din motive exterioare spiritului de angajare personală și contrare cerințelor de utilitate socială. De aceea, ne-am permis — cu acest prilej — o precizare personală, intrucivă delicată. Inclînăm să credem că cercetarea de nuanță profundă a satului nostru contemporan nu poate fi întreprinsă în

lipsa unei experiențe îndelung achiziționată, și nu poate avea șanse de reușită fără o practică prealabilă de lungă durată efectuată în acest domeniu, care să familiarizeze pe investigator cu atmosfera naturală a mediului nostru sătesc și să-i imprimе anumite pasiuni autentice față de acesta. Cercetarea de această natură are nevoie de dăruire integrală descinsă dintr-o gamă întinsă de afinități launtrice, de trăiri afective și de simțăminte autentice (și nu de circumstanță) față de țărănimе, care să descopere valențele caracteriale și etosul real ce definesc profilul satului nostru contemporan. Or, compoziție cineva să reușească o analiză adecvată a acestui domeniu și cum poate să elaboreze soluții eficiente pentru activitatea viitoare din unitățile noastre agricole, cînd n-a văzut satul decît cu totul ocazional! Cum poate cineva să surprindă, în coordonatele lor de conținut, fenomenele spirituale ce se elaborează în conștiința țărănimii, cînd n-a trăit nici măcar un anotimp printre țărani, n-a participat niciodată la vreun eveniment major din viața țărănului și n-a fost alături de el în situații dificile, cînd să-l înțeleagă și să-l trăiască situațiile lui?

Pentru evitarea unor astfel de carențe, ce în și de o anume etică profesională, credem necesare efectuarea de cercetări sistematice în mediul rural, înțelegerea unor investigații ritmice în anumite unități agricole semnificative, stabilite după o prealabilă prospeccie selectivă, care să conțină un anume grad de reprezentativitate pentru o zonă bine precizată. E drept că, în ultimul timp, s-au schițat cercetări promițătoare, îndrumate de persoane competente și cu suficientă experiență de teren, ca de pildă:

- 1) Cercetarea influenței orașului asupra centurii periurbane din zona Slatina, efectuată de un grup de studenți de la secția de sociologie a Universității București, sub îndrumarea prof. univ. H.H. Stahl;
- 2) Fenomenele de reorganizare teritorială și formarea centrelor de convergență în zona Mediaș (efectuată de centrul de sociologie al Academiei R.S.R., condus de Ioan Matei).
- 3) Introducerea progresului tehnic în mediul agricol (Institutul de Filozofie al Acad. R.S.R.).
- 4) Cercetării în vederea tipologizării satelor (Academia

de științe social-politice „Ștefan Gheorghiu”).

5) Fenomenul migrației în mediul rural (efectuată de un colectiv condus de conf. univ. Ion Almaș de la Univ. Babeș-Bolyai” din Cluj etc.).

6) Utilizarea forței de muncă în C.A.P.-uri (Centrul de Sociologie al Universității „Al. I. Cuza” Iași).

7) „Cercetări asupra profesionalizării tineretului din mediul rural” efectuată de Centrul pentru problemele tineretului.

Aceste cercetări sînt valoroase, dar sînt prea restrinse sub aspectul cantității de aspecte cercetate, astfel încît rămîn extrem de multe lacuri faptice fără o evaluare teoretică corespunzătoare. Vor trebui inițiate cercetări asupra noilor tipuri de relații familiare în mediul rural, asupra rolului ocupat de femeile în condițiile migrațiilor săptămînale, lunare, sezoniere etc. De asemenea, trebuie cercetată dinamica stimulilor materiali și spirituali care acționează în cadrul unităților noastre socialiste, tipul de relații interpersonale existente în C.A.P.-uri, natura și specificul culturii de masă, cultivația și acuitivația acestui mediu. Un fenomen extrem de important ce nu trebuie să fie eludat, este cel privitor la competiția de multe ori eliminatorie dintre activitatea culturală deslășurată prin intermediul canalelor centrale de informație (radio, T.V., presă etc.) și mijloacele locale destinate acestui scop, care nu pot să nu resimtă o atenuare de forme și o restrîngere de conținut. Totodată, trebuie studiate în detaliile sale de nuanță efectele industrializării agriculturii asupra profesionalizării și reprofesionalizării țărănilor cooperatori, precum și înniruirea exercităată asupra procesului de migrație spre oraș, șantier etc. cu atât mai mult cu cît se observă un pregnant proces de „feminizare” a agriculturii. Sînt doar cîteva aspecte, fără pretenții absolutizante și fără impresia epuizării gamei variate de aspecte ce se impun a fi investigate în acest domeniu.

Credem că n-ar fi lipsit de folos dacă unele cercetări s-ar iniția pe baza unor înțelegeri contractuale între foruri de resort administrativ din domeniul agriculturii și instituții de cercetări cu profil științific, spre beneficiul cert al ambelor părți contractante și spre o experiență valoroasă teoretică și practică. Astfel, forurile de resort ar obține date directe despre unitățile agricole care sînt supuse investigațiilor științifice, iar premisele teoretice și-ar testa propria lor validitate acțională, propria lor potență obiectuală, suprimîndu-se aît verbiajul inutil și formulele speculative, cît și inclinațiile către empirism dezorientant și factologie vulgară.

VIRGIL CONSTANTINESCU

AL. C.

CURIER

INTERVIU cu prof. dr. doc.

MIHAI DUCA

— Recent, au avut loc la București, prima „Adunare generală anuală” și lucrările „Sesiunii științifice a Academiei de Științe Medicale”, lor de orientare, coordonare și valorificare a cercetării în domeniul medicinei din țara noastră. De elemente importante pentru dezvoltarea ulterioară a teoriei și practicii medicale pot fi reținute?

— Orientarea forțelor de cercetare spre problemele prioritare ale ocrotirii sănătății în perioada actuală, promovarea spiritului de colaborare interdisciplinară și instituirea pe baza unor concepte metodologice moderne materializate în studii abstracte și realizate prin tehnici la nivel contemporan.

— Dintre problemele privind orientarea metodologică a cercetării medicale, asupra cărora cade greutatea în prezent?

— Cu precizie, în raportul prezentat la Acad. A. Moșu, în comunicările prezentate de Acad. Șt. Medicinei și de Asemenea în cadrul unor participări în discuții, s-a accentuat aceeași necesitate promovării conceptelor epidemiologice în abordarea studiilor privind boala transmisibilă, dar mai ales a bolilor cronice și degenerative, a bolilor profesionale și unor afecțiuni cu largă răspîndire, a accidentelor și intoxicațiilor etc.

Aceasta presupune o reconstruire a culegerii informației medicale de bază, prin teste complexe de investigație amorală, citologică, de electrofiziologie etc., teste a căror specificitate și sensibilitate să ofere o cit mai mare putere de rezoluție pentru fiecare entitate luată în studiu, flexibilitate pe ariile incipiente ale dezechilibrului somato-psihic cercetate. La realizarea acestor „standarde” sînt chemate să contribuie cele mai diverse ramuri ale științelor medicale și paramedicale: fiziologia, biochimia, imunologia, genetică, fiziologia, matematica etc. Numai pe un asemenea fond, studiul unor esanțione statistice reprezentative poate oferi cercetătorilor imaginea corectă și completă a procesului morbid, analizat în structura sa spațială și a dinamicii sale în timp. Pe acest fond informațional gnosologic pot opera prelucrări statisticomatematice moderne, se pot evidenția legi, se pot defini momente și căi de intervenție salutară.

Depășind faza „igienistă”, a cărei problematică trebuie să-și găsească locul mai ales acolo unde se proiectează și se construiesc elemente fizice noi ale societății, medicina preventivă modernă se orientează spre adevărata „ecologie medicală” în care curerile din domeniul fiziologiei, imunologiei, geneticii, biochimiei, serologiei, fiziologiei sistemelor ecologice, alcătuite din structuri spațiale specifice aflate în conținut modificare, baza științifică a oricărui sistem cuprinzător de ocrotire a sănătății.

Succesele viitoare depind în primul rînd de claritatea ideilor și de grija cu care vom reconstitui sau dezvoltă colaborarea interdisciplinară și interinstitute în problemele prioritare de cercetare stabilite de Academia de Științe Medicale.

toate se înălțau într-un univers miraculos pentru hoinarii livezilor și hucurilor. Dascălii erau și ei chipuri puțin obișnuite pentru copilăndrii Fălticeniilor, niste asceți care știau și povesteau multe, neauzite: o galerie amplă de dascăli luminați, care au lezaurizat multă cunoaștere, care aveau harul ales de a o proteja în sulțelul ucerilor, care erau înzestrați cu priceperea deslășurii și cultivării marilor pasiuni. Însuși Mihail Sadoveanu, elev în această școală, mărturisese că aria sa datoroarea mult meșteșugului profesorilor Apostol, de român, Știno de franceză. De altfel, numeroase personalități ale culturii noastre datoroarea mult acestor minunți dascăli. Dintre elevii de odinioară îi vom aminti pe: Eugen Lovinescu, Artur Goropul, Anton Holban, Jules Caraban, Vasilii Birlic, Nicolae Labis, precum și Aurel Băescu, Ion Trimescu, și mulți, mulți alții. Bătrîna școală a Fălticeniilor se preînțește, meli alea învârlînd, cum în scrierile mele profesor Constantin Ilieșiu, să amănțele, în spornicițiile unui cîntec scris special de I.D. Chirescu, cîndva profesor aici, cele o suită de generali de discipoli și magistri.

G. ILIEȘIU

IN PLANUL EDITORIAL PE 1970 al Editurii „Junimea” figurează următoarele cărți științifice:

— Omul informațional, volum de eseuri semnat de prof. dr. Edmond Nicolau. Axat pe interpretarea cibernetică a unor forme de activitate umană — inclusiv manifestările artistice de avangardă, raporturile arhitecturii și științei etc. — volumul cuprinde, în afară unor eseuri publicate în Secolul XX, Contemporanul, Luceafărul, Astra, România literară, și altele inedite. Din sumar: „Cibernetică — un nou umanism”, „Ars inveniriendi”, „Cele patru explozii informaționale”, „Ars nova”, „Cele șapte trepte ale sculpturii cibernetice” etc.

Dictionarul intelapcuniei de Th. Simenschi, subintitulat „Cugetări antice și moderne”, va cuprinde texte paralele (în original și în românește) ale unor cugetări traduse din limbile babiloniana, chineză, sanscrită, greacă antică, latină clasică și din diverse limbi moderne.

Comportamentul aberant în relațiile cu mediul de Petre Brînzei, Gh. Scripcaru, Th. Pirozinski, a bordinat psihologia comportamentului, implicțiile sociale ale comportamentului aberant, particularitățile comportamentale în raport cu dinamica vîrstei, valoarea și limita unor metode de investigație ale comportamentului aberant, aluziunea medico-socială, probleme de tratament și recuperare ș.a.

SCRISOARE

Relativ recent, la Radio București s-a anunțat că astronomul amator Romulus Irimescu a fost ales membru al unei asociații astronomice din Italia, „Associazione del amico astronomic”. De notat că acest pasionat astronom amator mai este membru al asociațiilor similare din Cehoslovacia, Ungaria, Israel ș.a. Și totuși, ca un paradox, nu este membru al Asociației astronomilor amatori din România! S-ar putea de aici deduce că criteriile de alegere a membrilor acestei asociații sînt mai severe. Adevărul este mult mai banal și mai trist, Parodiîndu pe Caragiale în stilul lui Catavincu, am putea spune că: Asociația română a astronomilor amatori e admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvîrșire! În plină eră a culturii Cosmოსulului, această lipsă este, firește, o anomalie.

Cu aît mai mult, cu aît în țară avem destul de mulți astronomi amatori, dintre care unii deosebit de prestigioși; cu aît mai mult, cu cît în trecut (1907 — 1908), în țara noastră a luat ființă, grație regretatului Victor Anestin, una din puținele (pe atunci) asociații astronomice din lume. Tot atunci a apărut și revista astronomică „Oriorion”. Se publică și azi la noi astronomie, dar numai de către profesioniști (cu foarte rare excepții), într-o revistă a Academiei, care apare de două ori pe an, sau în Analele universităților. Este însă o astronomie nu prea îndrăzneală, care se mulțumește să confirme cele unanim acceptate. De peste zece ani, nu am văzut o lucrare românească în acest domeniu, care să contrazică vreoa mare teorie sau vreun rezultat acceptat peste hotare. S-ar putea aici să fie și o lipsă de informare din partea noastră.

Îată cum, pornind de la un element laudabil, „Internationalul” astronom amator din Cluj, am ajuns la „descoperirea” unei slări de lucruri nu prea înfloritoare.

Orqanelle în măsură să remedieze această situație, credem că ar fi Comitetul de stat pentru cultură și artă și Academia R.S.R.

Prof. SCURTU VIRGIL

DIORAMA

Cartea lui Georges Mauco, directorul pedagogic al Centrului psihopedagogic „Claude Bernard” al Academiei din Paris și secretar general al Institutului de Populație și Familiei, intitulată *Psychanalyse et education* (Aubier Montaigne, Paris 1968), demonstrează cu claritate utilitatea psihanalizei din punct de vedere educativ. Ea permite sondarea „părții neelaborate sau refulate a sensibilității noastre” (p. 12), și devine un mijloc de „transformare a impulsului brut în energie dominată și verbalizată, și prin aceasta umanizată” (p. 80), ajungîndu-se în consecință la „reducerea influenței inconștientului în relația educatori-copil” (p. 144). Se subliniază cu perseverență faptul că întreaga valoare a tehnicii psihanalitice stă în încercarea de a da fondului nostru genetic, ereditar, cel mai apropiat de animalitate, o factură umană, socializată și, prin urmare, eminentamente normală. Conștientizarea este deci cheia de boltă a psihanalizei, constituind finalitatea sa. Descifrarea mijlocului a limbajului simbolic, ermetic, al inconștientului este doar faza inițială a psihanalizei, esențială fiind

psihoterapia specifică (individuală sau de grup, ca în psihodrama lui Moreno) la care se recurge în mod necesar și care adesea este o psihopedagogie, tratînd erori de educație acumulate.

Freud a întrevăzut de mult posibilitatea unei aplicări a psihanalizei la domeniul pedagogic, printr-un „tratament care să alieze influența analitică cu măsuri educative”, în sensul unei psihanalize pedagogice (*Ma vie et la psychanalyse*, Gallimard 1949, apud. G. Mauco, p. 18). Pornind de la acest punct de vedere, Georges Mauco pune accentul pe o educație afectivă susținută, completă, care să meargă în pas cu dezvoltarea fizică, intelectuală și caracteriologică a personalității copilului. Există, arată autorul, o „vîrstă afectivă” definitorie, în funcție de gradul de maturizare al sensibilității individului. Această maturizare rezultă nu numai din evoluția biologică, ontogenetică, ci este prin excelență reflexul relațiilor ce se stabilesc între copil și adult, deosebit între copil și cuplul parental. Natura relațiilor conjugale este în această privință primordială, copilul fiind, din punct de vedere afectiv, un produs al relațiilor dintre părinți. În acord cu unele investigații moderne de mare prestigiu (de exemplu René Zazzo), cercetările psihanalitice scot în evidență faptul că climatul constituie o condiție esen-

țială a dezvoltării armonioase a copilului, condamnînd implicit căsniciile dezechilibrate traumatizante pentru psihicul fragil al copiilor. Exemplificate cu numeroase cazuri atent analizate, autorul arată importanța pedagogică a constiențierii relațiilor dintre soți și a ameliorării lor comprehensive, prin dominarea rațională a impulsurilor inconștiente. Un interes aparte prezintă capitoul *Psychanalyse et école*, care analizează subtil relația educator-educat, profesor-elev, unde „fantasmele” nedescifrate și neconstiențiate ale psihicului abisal pot determina manifestări neridote. Cititorul are de învins aici tendința minimalizatoare a celorlora care abordează psihanaliza prin prisma prejudecăților preluate de spiritele necritice. Se va înțelege astfel cu cîtă dreptate strănuie Georges Mauco asupra practicii greșite de a considera relația elev-profesor prin aceea prismă deformantă care atacă cu precădere și uneori în exclusivitate „defectele copilului”, lăsîndu-le în umbră pe acelea ale pedagogului în ale cărui acțiuni se pot amesteca „motivații inconștiente primejioase, pe care numai luminile necrutătoare ale psihanalizei le pot neutraliza. Materialul faptic acumulat dovedește că orice „metodă pedagogică are valoarea celui care o aplică” (p. 171). De aceea, pedagogul este obligat să cunoască nu numai elevul, ci și primul rînd să se cunoască pe sine, spre a-și putea corecta în mod clas-

tic comportamentul care, în acest caz, are semnificații sociale superioare. „L'educateur qui s'ignore est plus nocif que celui qui se connaît” (p. 225) scrie în stil axiomatic autorul.

Puteam respinge periodizarea psihanalitică a vîrstelor copilului (oraș, anală, uretrală etc.), după cum putem să nu fim de acord cu afirmatia discutabilă că bazele cele mai autentice ale personalității sînt constituite de inconștient (p. 146), dar nu putem nega realitatea și importanța problemelor ridicate de noua carte a lui Georges Mauco. Pozitia sa are o certă bază științifică. „Puterea educativei” scrie autorul — și influența mediului depășesc în genere factorii ereditari. Copilul depinde astfel mai mult de cei care-l înconjoară decît de cel care l-au precedat. Această maleabilitate a ființei umane, funcțiune educabilă, îi permite să progreseze lărg și să prizoniere unei eredități rigide” (p. 82). Este o afirmare care contrazice de fapt psihologia clasică a inconștientului, însă care se acordă cu orientarea nouă a psihanalizei, receptivă la descoperirile psihologice experimentale.

LEONARD GAVRILIU

DIORAMA

CENTENAR

Intre casele cu ceardac prinsen-caleri de clorură de livezilor nesfîrșite, cîldirea cu două caturi a Liceului „Nicu Gane” din Fălticeni aducea cîndva un aer solemn de cetate medievală. Intre ineletricitățile prăfoșilor funcționari ai primăriei, negustorilor, merariilor, lemniarilor sau icsușilor breslași de la lazul Șomuzului, bătrîna școală, în tulpina căreia se rotunjește acum al o suită de an, înțelegina înădră pasunilor adevărate pentru cultură. Coridoarele lungi, săliile mari de clasă, cancelaria, amfiteatrul,

MEMORIILE DR. CH. BARNARD MOARTEA UNEI INIMI (IV)

Din poziția sa (alături de masa de operație) Rodney mă privea prin partea cealaltă a pinzei de anestezie.

— Ai mai văzut vreodată ceva asemănător? mormăi el.

— Nu cred.

— Să vedem acum ceva mai bine acest biet ventricol sting. Ridic inima. Era cavitate cea mare, pe care nu o mai văzusem vreodată. Avea pereții însemnați cu cicatrice, ca niște crupe ale unor balene, umflate și dilatate în urma atacurilor coronariene și a morții parțiale a mușchilor. Capacitatea aceasta pe care o are un corp omenesc de a continua totuși să trăiască cu o asemenea inimă pe jumătate moartă este un miracol!

— Un lucru e sigur: nu mai păresc această masă fără a face un transplant.

Rodney aprobă. Și asta este totul.

— Pregătești-l pentru bypass, cât mai repede posibil. Incep cu donatorul.

Mă întorc în sala B și Terry mă vede primul. Apoi se întoarce spre mine și Marius.

— Acum? întreabă Marius.

— Acum, confirm eu; și închid respiratorul.

Privesc ecranul electrocardiografic: nemiscat. Doctorul Venter închide robinetele tuburilor intravenoase; nu mai erau necesare. Dar era necesară heparina, spre a opri coagulări în arterele inimii. Strig, sau mi se pare că strig: Coert, introducem heparina!

Era deja pregătită. Incepe să picure într-un tub care se inserează în brațul sting al pacientei. Observ primul influx, apoi electrocardiograful. O linie verde, oscilantă, înregistrează viața inimii Denisei Darvall; e traiectoria clasică a unei bătăi cardiace care are nevoie de șase secunde ca să traverseze ecranul. Număr opt complexe ventriculare — de opt ori zece înseamnă o pulsație de optzeci — atunci când o inimă efectuează fidel fiecare dintre propriile ei faze.

Peste puțin, o știm, ar fi început tragedia. Inima își găsea propriul său fluid vital respins de plămînu care nu mai era umplut cu oxigenul vieții. Atunci ea își începea propria ei bătălie împotriva morții; o reacție ca și când ar înfrunta singură un ușor contractimp. Neștiutoare de ceea ce urma să se întâmple, ea va pompa acum cuprinsă de o agitație nebunească. Apoi, parcă, o ușurare de scurtă durată. Dar nici aceasta nu ține mult și ea recade atunci într-un fel de zăpăceală și oboseală.

Apoi, dramatic, începe o luptă frenetică pentru supra-

viațuire. Inima parcă ar vrea să scape de o strangulare. Complexele ventriculare devin acum o fuğă de lini, fără friu, unele în altele, cele horizontale intermediare sar și se supra-pun, ca într-un talmeș-balmeș de vagoane de cale ferată. Frumoasa simetrie a bătăilor inimii se transformă într-o bizară secvență verde de impulsuri, frenetice, nebune, apoi, faza finală, izoelectrică, asemenea unui fir de fierăstrău; linii dantelate ale unei inimii care încearcă să se ridice, ca o păsărică ce moare și se mai urcă, cu un ultim efort, spre cer, expirând apoi în neabătută orizontalitate a morții...

Toate acestea urmau să se întâmple. Dar iată că totuși nu se întâmplă precum este prevăzut. Inima Denisei Darvall continuă să bată. Corpul zace inert; creierul este distrus, plămîni nu mai au viață, sângele, lipsit de purificare în ciclul său continuu, se întoarce cu anhidrida carbonică adunată de la celule, întră în partea dreaptă a inimii, aceasta o pompează spre plămîni, aici nu mai găsește nici un ajutor, se întoarce în cavitatea stângă, aceasta îl re-impinge din nou în corp, unde, între timp, se formează noi materiale de dat afară, și din nou se întoarce, înnebunit, spre plămîni inert. Și iată acum aci, în fața noastră, acest biet sânge care se tot duce și se tot întoarce, pentru că este totuși mereu împins de o inimă care nu vrea să cedeze, care continuă să bată ca și când ar fi dibuit ea, pe undeva, o sursă secretă de oxigen sau poate energia unui izvor undeva, în afara organismului. INIMA ACEASTA NU VREA SĂ MOARĂ!

— Groaznică rușine! spune Marius. Iată-ne că ucidem o inimă!

Nici unul nu face nici un comentariu, dar cu toții știm că are dreptate. Dacă donatorul era mort, iar noi voiam să-i punem inima lui, vie într-un pacient viu, datorită noastră se reducea clar doar la această ultimă problemă. O inimă de donator, în cele mai bune condiții, nu putea fi oferită decât numai astfel: să o scoți în vreme ce ea încă bate. A aștepta colapsul spontan ar însemna doar o prejudiciere asupra deplinei eficiențe: altfel, nu făceam decât să acționăm în defavoarea și a pacientului și a datoriei noastre de a-l salva... și de ce? Ce dubios amestec de mitologie și ritual ne împiedeca să ne atingem de o inimă care încă mai bătea într-un corp clinicește declarat mort? Dacă lucrul acesta nu este oprit, a-

tunci nici un transplant de inimă nu mai trebuie efectuat. Și iată-l pe Terry care declară, lîmpede:

— Nu voi atinge nici un instrument pînă ce linia electrocardiografei nu va fi complet plată! Am aprobat: știm ce înseamnă asta!

Toți anii pregătirii noastre, toată structura crezului nostru științific se bazau pe un unic concept: a proteja viața, nu a o anula. Dar ce fel de viață protejăm noi acum, așteptînd ca această inimă să moară și poate, să se strice prin sine însăși tot așteptînd? Desigur că nu viața lui Washkansky era aceea pe care o protejăm astfel! Dar cu atât mai mult, nu puteam să ne atingem nici de viața Denisei Darvall, pentru că deja aceasta îi fusese luată. Nu era vorba acum de a încerca Marea Transgresiune: să treci dincolo de limita ce ți-a fost desemnată, să te comporți așa cum numai un Dumnezeu se poate comporta, hotărînd cînd trebuie pus capăt unei vieți.

Dar aci nu mai era vorba de nici o hotărîre pe care noi ar fi trebuit să o luăm; pentru că ea era deja luată. Denise Darvall era în afara oricărei posibilități de a mai trăi. Din punct de vedere clinic, ea era moartă. Desigur, inima ei mai continua să bată, dar pentru că noi eram aceia care o susținem în viață pentru a o avea gata atunci cînd trebuia să o ducem unui alt om care o aștepta. O voce mă trezi din visare:

— Ce spui, Chris? Marius era cel care vorbea; parcă mi-ar fi citit gîndurile; știa că inima aceasta trebuie dusă dincolo pînă ce nu este prea tîrziu.

Automat, răspund:

— Trebuie să așteptăm să se oprească de la sine!

Și iată-ne deci așteptînd; iar inima aceasta își continuă și ea lupta: cinci, zece, cincisprezece minute! Apoi o văd intrînd în ultimile faze; virtejuri frenetice se încălescă cu incetineală pentru noi cei care așteptăm; ondulațiile devin tot mai lungi și în fine urma liniei nu mai este acum decât o trăsătură continuă, dreaptă, verzuie, de-a lungul ecranului; apoi, inexorabilă: MOARTEA!

Încă nesigur, Marius întreabă: — Acum? Din nou, halucinat, răspunsul meu: — Nu. Să ne asigurăm că nu își mai revine!

Și iar, așteptăm: unu, două, trei... minute. Temperatura esofagului: 37, 4 Fără de o răcire imediată, atât inima cît și plămîni s-ar fi distrus rapid. Atunci, în fine, zic: — Acum, Terry! Taie!

Fug în sala A. Rodney, adapteză bypass-ul! Intru în camera unde chirurgii se spală înainte de intervenții; încep să mă pregătesc, cu un ritual care este mereu același. Cu brațele acoperite de săpun, ies în pragul ușii: — Rod, nu uita să treci cateterul venos în auriculă! Văd semnul de răspuns al lui Rod. — Ozzie, să nu se uite cortizonul; începem imediat tratamentul de anti-respingere! Mai înalță puțin pinza aceea. Vor fi curioși să privească mai mulți ca de obicei; să nu riscăm o infecție!

Ozzie aprobă, totul se face mai mult prin semne, apoi se apleacă; citește indicele de urină. Recomandările mele, știu sint inutile; ele fuseseră făcute de mii de ori! Dar nu puteam altfel. Mă întorc spre Johan van Heerden care acum controlează mașina plămîniimă. — Ești gata pentru bypass? Un nou semn din cap. Erau obișnuiți cu mine; dar nu erau obișnuiți pentru o noapte ca aceasta. Cea mai măruntă eroare putea distruge o viață.

Mă întorc la lavabou. Aūd fierăstrăul care taie toracele Denisei Darvall; un cînd ca-raghios: — Terry bate orice record! Nu mai are nevoie să cauterizeze nici să mai lege vasele sanguine. Desigur, acum a ajuns la inimă!

Regulamentul cere un spălat de cel puțin cinci minute, înainte de a intra în sala de operație. Neterminat, mai arunc o privire:

— E bine totul? întreb. Aūd răspunsul: — Foarte bine! Am deschis și ne pregătim pentru bypass!

— Ce aspect are? spun, intrînd, în fine, în sala de operație. Mă uit, curios. O inimă mică, pentru că foarte rar vedeam o inimă normală. Era albăstrie, inertă, pe jumătate golită, inimoara aceasta de fată! Nemișcarea ei mă înflora. Nu cumva am așteptat prea mult? Oare inima asta, cît un pui de vrăbie, nu depășise limitele vitale?

— Terry, ție cum ți se pare? întreb, pentru că simt nevoia să fiu asigurat.

— E puțin albăstrie, dar, cel puțin, atunci cînd i-am luat-o nu mai avea nici o bătăie!

— Slavă Domnului, zic. Apoi: — Bine. Să legăm cu pompa!

Terry și cu Marius stabilesc în grabă legătura: un cateter în atriu drept, pentru drenajul venos; un altul în aorta ascendentă, pentru rein-torocerea singelui de la mașină, completînd circuitul prin irigare sanguină a inimii și a întregului organism. Terry mai stabilește și o deubșare în ventriculul sting cu ajutorul unui cateter pentru descărcarea oricărui exces de sînge ce s-ar revărsa în inimă; se evita astfel orice expansiuni periculoase ale mușchilor. După aplicare, Marius se întoarce spre Alastair Hope și Nic Vermaak care sint ocupați cu mașina plămîniimă:

— Ești gata, Alastair?
— Gata.
— Pompează!

Ca prin farmec, micuța inimă albăstrie devine roșie, roșie ca untrandafir, întinsă, dură. Dar nici o reacțiune nu vine din adîncul mușchiiului inert. Nici o bătăie de răspuns nu se vede, care să ajute la reluarea pulsațiilor. Sint disperat. Degeaba îmi spun: — Nu e o inimă moartă! Nu a început însă să bată atunci cînd sângele rece a năvălit în ea.

— Alastair, ...răcirea este destul de rapidă?

— Containerul de apă este la două grade!

— Trebuia să îl răcim pe donator sub 28. Ce scurgere are fluxul?

— Trei litri.

— Trei litri pe minut, care se scurgeau într-un comutator de căldură fixat la două grade centigrade, l-ar fi răcit în grabă pe donator. Așa e?

Alastair confirmă. Apoi îi aud: — Acum temperatura este de 32. Asta era. Acum donatorul era gata.

— Bine, băieți. Mă întorc într-un minut.

Trad. PETRU P. IONESCU
(va urma)

comentar

„DREPTUL DE A RESPIRA AER PUR“

Dintr-o preocupare lăsată doar pe seama cercunilor științifice, problema poluării mediului înconjurător devine prioritară în politica națională a guvernelor. În 30 de ani, s-au înălțat „la înălțimea Observator“, dacă omul nu vor controla și „aerul“ atmosferei în același timp, țara va deveni un „laborator“.

Opmărit de șunță atrag atenția că în timpul acului de poluării atmosferei, biosfera (inclusiv naturii care porante marea mare veștii animale și vegetale) va fi distrusă în decurs de 30 de ani. Cîma se va schimba pe întreaga planetă. O nouă glaciațiune nu este exclusă. În 30 de ani va fi peia țirziu. Pămîntul, atmosfera, cursurile de apă, o mare parte a lacului mare vor fi otrăvite.

Este imposibil să se continue distrugerea și poluarea biosferei așa cum s-a făcut pînă acum — aceasta este concluzia la care a ajuns și recenta Conferință de la Strasbourg, la care au luat parte reprezentanții din 25 de țări vest-europene. Participanții au adoptat proiectul unei declarații europene cu privire la conservarea naturii, care propune înscrierea printre drepturile fundamentale ale omului „dreptul de a respira un aer pur și de a bea o apă curată“.

Poluarea și mediul înconjurător sint în prezent două cuvinte tot mai frecvent folosite în viața politică și economică a statelor. A sosit — se pare — vremea să fie declanșat războiul împotriva aerului viciat, a apei otrăvite, a zgomotului etc. Este semnificativ din acest punct de vedere ancheta publicată de ziarul american „Wall Street Journal“, care se ocupă în mod special de modificările climatice pe care le provoacă cele 800 milioane de tone de fum (dintre care 160 milioane revin Statelor Unite) răs-pindite, anual, în atmosfera de coșurile din lumea întreagă. În cursul ultimelor zece ani, poluarea permanentă s-a dublat în Arizona — statul american în care atmosfera este cea mai „curată“, și a crescut cu 30 de sute deasupra Oceanului Pacific. Potrivit aprecierilor decanului Facultății de Științe Naturale de la Universitatea din Pennsylvania, modificările climatice sint mai avansate decît se bănuiesc și totul ne determină să credem că există o limită peste care micile modificări climatice provoacă o perturbare a climatului din întreaga lume“.

Creșterea cantității de precipitații și a temperaturii în regiunile urbane și scăderea temperaturii în alte regiuni sint două aspecte ale acestei schimbări a climatului, datorită poluării atmosferei. Particulatele care constituie fumul, favorizează, într-adevăr, condensarea vaporilor din atmosferă, formarea norilor și căderea ploii. Ziarul american mai sus citat, menționează ca exemplu orașul La Porte, situat în apropiere de Chicago, „în direcția în care bat, în general, vînturile care aduc deasupra sa fumul marelui oraș și al furnalelor din localitatea Gary“. Cantitatea de precipitații înregistrată în La Porte depășește astfel cu 47 la sută pe aceea căzută într-o zonă situată la aceeași distanță de Chicago, dar în direcția opusă vînturilor“. S-a constatat, totodată, că precipitațiile căzute în La Porte cresc sau scad direct proporțional cu producția uzinelor metalurgice de la Gary.

Concluziile care trebuie trase merg pînă la a spune în cauză bazele civilizațiilor „avansate“. De la începutul industrializării, într-adevăr, conducătorii industriei s-au comportat ca și cum

aerul, apa, soarele, temperatura, aminoanții și chiar resursele minerale ar fi fost bogății nepuizabile și gratuite. Adjunctul ministrului de interne al S.U.A., Fred Singer, a declarat că, în fiecare an, cei 200 de milioane de americani, automobilele și uzinele lor produc 380 milioane de tone de deșuri, 142 milioane de tone de substanțe ce poluează atmosfera și injectează 200 de miliarde de litri de apă“. El constată că, prin cucerirea civilizației moderne, natura a fost otrăvită.

Potrivit unui studiu al Ministerului Comerțului al S.U.A., cele 140 milioane de autovehicule (turisme, autobuze, autocamioane), emit anual în atmosfera 66 de milioane de tone monoxid de carbon, 6 milioane de tone oxizi de azot și 190.000 tone de compuși ai plumbului.

De altfel, mesajul special prezidențial Nixon privind combaterea poluării mediului natural în care trăiește omul, indicînd automobilul ca principal vinovat pentru vicierea atmosferei, a ridicat în fața constructorilor americani de autovehicule problema realizării unui motor „curat“. Specialiștii guvernului federal vor colabora cu societățile producătoare pentru a crea în decurs de cinci ani — termen stabilit prin mesajul prezidențial — a unui automobil cu tracțiune neconvențională, care va emite în atmosferă o cantitate minimă de substanțe nocive. Totodată, pe baza sîndardurilor ce urmează să fie adoptate în domeniul compoziției carburanților, specialiștii consideră că zilele benzinei otitate sint numărate. Producătorii de automobile, în primul rînd „Ford“, au și anunțat că în 1972 urmează să lanseze pe piață motoare care nu necesită benzină otilită. Standardele propuse de președinte vor reduce, pînă în 1975 cu 50 la sută nivelul poluării atmosferei de către automobile. Dar numărul mașinilor va continua să crească și experții apreciază că dacă nu va fi începută producția în masă a unor motoare „curate“, eficiența standardei propuse va scădea puternic.

Problema poluării, apreciată observatorul din Washington, va deveni y temă de discutaie în campania electorală pentru negocierile legislative parțiale care vor avea loc în luna noiembrie. Astăzi publicanții cit și democrații au început să utilizeze poluarea și mediul înconjurător ca argumente electorale, alături de probleme inflației și a criminalității.

Firește că pentru a învinge în acest „război împotriva poluării“, pentru a se asigura „cea mai redusă nocivitate pentru viața pe Pămînt“ este necesar, pe lângă o legislație internațională adecvată, și de mijloace financiare adecvate în această direcție. Si omnia potae face mai mult în acestă privință dacă sume uriașe s-ar fi destinate unor scopuri cu o înțeles- cinte tot atât de grave pentru omire cum este poluarea și a-nume cursa înarmărilor în prezent, în întreaga lume se cheltuiesc anual mai mult de 200 de miliarde de dolari în scopuri militare. În anul 1968, cheltuielile determinate de cursa înarmărilor, în cadrul blocurilor militare, s-au cifrat la peste 150 de miliarde de dolari, adică mai mult decît venitul național al tuturor țărilor în curs de dezvoltare din Asia, Africa și America Latină. Cu această sumă s-ar fi putut construi numeroase uzine moderne de purificare a apei și a demoluării aerului, care, după părerea imensei majorități a oamenilor de știință, sint aspecte esențiale ale vieții în secolul XX.

RADU SIMIONESCU

cronica

săptămînal politic, social, cultural

Colegiul de redacție:

AL. ANDRIESCU, N. BARBU (redactor șef adj.), CONST. CIOPRAGA (director), ION CREANGA, AL. DIMA, ILIE GRĂMADA, DAN HATMANU, MIRCEA RADU IACOBAN, GAVRIL ISTRATE, GEORGE LESNEA, P. MIL-COMETE, ȘTEFAN OPREA (secretar general de redacție), CR. SIMIONESCU, CORNELIU STURZU, CORNELIU ȘTEFANACHE (redactor șef adj.), NICOLAE TÂTCOMIR.

Prezentare grafică
VALER MITRU